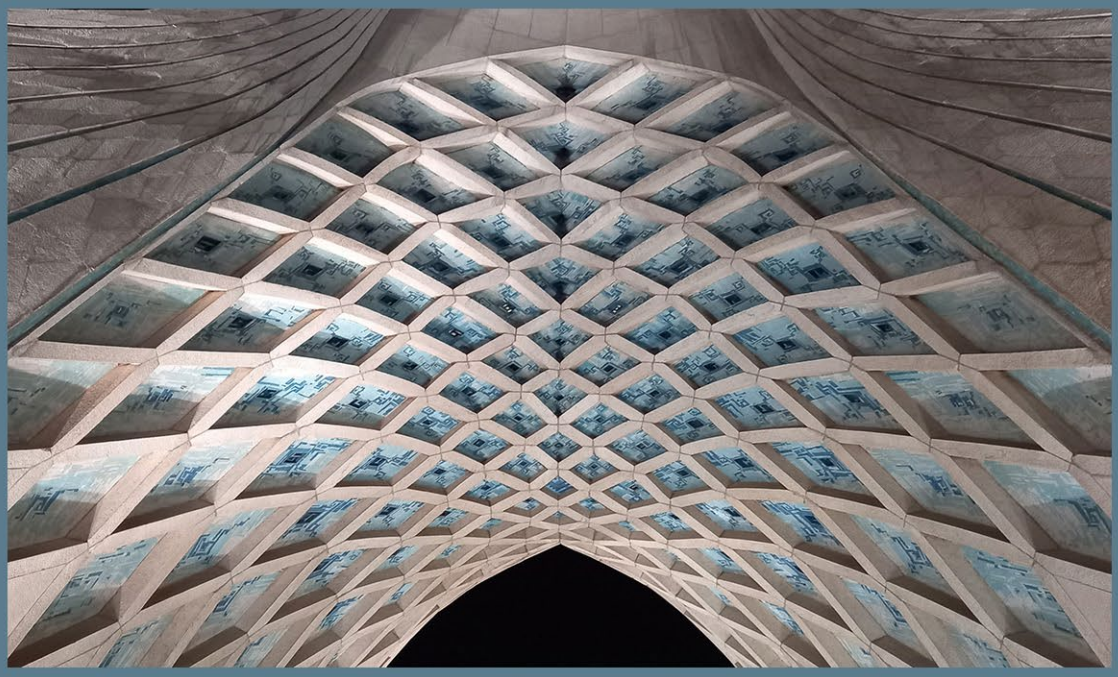
مطالعات معماری ایران ۲۹

دوفصلنامه علمی دانشکده معماری و هنر، دانشگاه کاشان

سال پانزدهم، شماره ۲۹، بهار و تابستان ۱۴۰۵



◆ تاریخ‌شناسی معماری مسجد جامع آمل و نسبت آن با شهر در سده‌های نخست هجری
● ذات‌الله نیک‌زاد

◆ بازتعریف محدودهٔ قیصریه در بازار کاشان و شکل‌گیری یک مرکز جدید شهری در نیمهٔ دوم دورهٔ قاجاریه
● یاسمن صفیان/ حمیدرضا جیحانی/ سید محمود سادات

◆ سنجش ارزش‌های قلعه‌رودخان به‌عنوان میراث جهانی از منظر منشور ایکوفورت و دستورالعمل اجرایی کنوانسیون میراث جهانی
● ابوذر جانعلی‌پور/ پیروز حناچی/ محمدحسن طالبیان

◆ بهبود حد نهایی پایداری جانبی سازهٔ یک دهانهٔ متشکل از طاق‌آهنگ بر روی پایه در صفحهٔ قوس
● فرزین ایزدپناه

◆ ارزیابی عملکرد پوستهٔ مشبک آجری در کنترل تابش و نور در اقلیم گرم و نیمه‌خشک دزفول
● کلثوم کامکار/ کورش مؤمنی/ اکبر موسی ئی جو

◆ از باغ به میدان: ظهور نرده و آشکار شدن فضای سلطنتی در شهر عصر ناصری
● کاوه رشیدزاده/ گلنار حکمت

◆ بررسی هندسی جلوه‌های گره‌چینی در نمونه‌های تاریخی ایران به روش الگوریتمی
● مهدی عزیزی همدانی/ مجتبی ثابت‌فرد

◆ ابعاد و ویژگی‌های مفهومی استدلال حدسی در عمل طراحی
● علی قریشوندی ابراکی/ علی علائی/ کیوان جورابچی/ سعید نوروزیان ملکی

◆ نقش پیکره‌بندی فضا در ایجاد اجتماع‌پذیری مراکز تجاری شهر اصفهان با مقیاس اجتماعی
● مریم گروهی/ نرگس دهقان/ منصوره کیان‌ارثی/ سمیه رفیعی

◆ ارزیابی پراگماتیک: فرصتی برای اصلاح سیاست‌ها و رویه‌های مداخله در محدوده‌های هدف (مورد انضمامی: سندملی بازآفرینی)
● مرتضی‌هادی جابری‌مقدم/ شیما سقندلی

◆ از رویدادسازی تا شخصیت‌پردازی موزه‌یادمان‌ها
● فائزه تفرشی/ منوچهر معظمی/ نیکلاس وایز

◆ اثر حذف درختان کهن‌سال در معماری معابر ایلام بر تغییر آسایش حرارتی عابران براساس دینامیک سیالات محاسباتی CFD
● کارن فتاحی/ نسرین سیاوش

مطالعات معماری ایران

دوفصلنامه علمی دانشکده معماری و هنر، دانشگاه کاشان

سال پانزدهم، شماره ۲۹، بهار و تابستان ۱۴۰۵
صاحب امتیاز: دانشگاه کاشان
مدیر مسئول: دکتر علی عمرانی‌پور
سردبیر: دکتر غلامحسین معماریان
مدیر داخلی: دکتر بابک عالمی

هیئت تحریریه (به‌ترتیب الفبا):
دکتر عباس اکبری. دانشیار دانشگاه کاشان
دکتر حمیدرضا جیحانی. دانشیار دانشگاه شهید بهشتی
دکتر پیروز حناچی. استاد دانشگاه تهران
دکتر شاهین حیدری. استاد دانشگاه تهران
دکتر مارکوس ریتر. استاد دانشگاه وین
دکتر محمدصادق طاهر طلوع دل. دانشیار دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی
دکتر بابک عالمی، دانشیار دانشگاه کاشان
دکتر علی عبد الرئوف. استاد دانشگاه حمد بن خلیفه قطر
دکتر علی عمرانی‌پور. دانشیار دانشگاه کاشان
دکتر فاطمه کاتب. استاد دانشگاه الزهرا (س)
دکتر حسین کلانتری. استاد جهاد دانشگاهی
دکتر اصغر محمد مرادی. استاد دانشگاه علم و صنعت ایران
دکتر غلامحسین معماریان. استاد دانشگاه علم و صنعت ایران
دکتر محسن نیازی. استاد دانشگاه کاشان

درجه علمی پژوهشی دوفصلنامه مطالعات معماری ایران طی نامه شماره ۱۶۱۶۷۶ مورخ ۱۳۹۰/۰۸/۲۱ دبیرخانه کمیسیون نشریات علمی کشور، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری ابلاغ گردیده است.

پروانه انتشار این نشریه به شماره ۹۰/۲۳۰۳۰ مورخ ۹۱/۹/۷ از وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی صادر شده است.

این نشریه حاصل همکاری مشترک علمی دانشگاه کاشان با دانشکده معماری دانشگاه تهران، دانشگاه تربیت مدرس، دانشگاه الزهرا (س)، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه شهید رجایی، پژوهشکده فرهنگ، هنر و معماری جهاد دانشگاهی و انجمن علمی انرژی ایران است.

نشریه مطالعات معماری ایران در پایگاه استنادی علوم کشورهای اسلامی (ISC)، پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی (SID)، پایگاه مجلات تخصصی نور (noormags.ir)، پرتال جامع علوم انسانی (ensani.ir) و بانک اطلاعات نشریات کشور (magiran.com) نمایه می‌شود.

تصاویر بدون استناد در هر مقاله، متعلق به نویسنده آن مقاله است.

(نسخه الکترونیکی مقاله‌های این مجله، با تصاویر رنگی در تارنمای نشریه قابل دریافت است.)

عکس روی جلد: علی عمرانی‌پور
(بنای میدان آزادی)

ویراستار ادبی فارسی: معصومه عدالت‌پور
همکار اجرایی: فائزه تفرشی

دورنگار: ۵۵۹۱۳۱۳۲-۰۳۱

نشانی دفتر نشریه: کاشان، بلوار قطب راوندی، دانشگاه کاشان، دانشکده معماری و هنر، کدپستی: ۵۳۱۵۳-۸۷۳۱۷

رایانامه: j.ir.arch.s@gmail.com
پایگاه اینترنتی: jias.kashanu.ac.ir

شاپای الکترونیکی: ۵۰۲۰-۲۶۷۶

فهرست

۵ **تاریخ‌شناسی معماری مسجد جامع آمل و نسبت آن با شهر در سده‌های نخست هجری**
ذات‌الله نیک‌زاد

۲۵ **بازتعریف محدودهٔ قیصریه در بازار کاشان و شکل‌گیری یک مرکز جدید شهری در نیمهٔ دوم دورهٔ قاجاریه**
یاسمن صفیان/ حمیدرضا جیحانی/ سید محمود سادات

۵۷ **سنجش ارزش‌های قلعه‌رودخان به‌عنوان میراث جهانی از منظر منشور ایکوفورت و دستورالعمل اجرایی کنوانسیون میراث جهانی**
ابوذر جانعلی‌پور/ پیروز حناچی/ محمدحسن طالبیان

۸۵ **بهبود حد نهایی پایداری جانبی سازهٔ یک دهانهٔ متشکل از طاق‌آهنگ بر روی پایه در صفحهٔ قوس**
فرزین ایزدپناه

۱۰۹ **ارزیابی عملکرد پوستهٔ مشبک آجری در کنترل تابش و نور در اقلیم گرم و نیمه‌خشک دزفول**
کلثوم کامکار/ کورش مؤمنی/ اکبر موسی ئی جو

۱۳۷ **از باغ به میدان: ظهور نرده و آشکار شدن فضای سلطنتی در شهر عصر ناصری**
کاوه رشیدزاده/ گلنار حکمت

۱۶۱ **بررسی هندسی جلوه‌های گره‌چینی در نمونه‌های تاریخی ایران به روش الگوریتمی**
مهدی عزیزی همدانی/ مجتبی ثابت‌فرد

۱۷۹ **ابعاد و ویژگی‌های مفهومی استدلال حدسی در عمل طراحی**
علی قریشوندی آبراکی/ علی علائی/ کیوان جورابچی/ سعید نوروزیان ملکی

۲۰۵ **نقش پیکره‌بندی فضا در ایجاد اجتماع‌پذیری مراکز تجاری شهر اصفهان با مقیاس اجتماعی**
مریم گروهی/ نرگس دهقان/ منصوره کیان‌ارثی/ سمیه رفیعی

۲۲۹ **ارزیابی پراگماتیک: فرصتی برای اصلاح سیاست‌ها و رویه‌های مداخله در محدوده‌های هدف (مورد انضمامی: سندملی بازآفرینی)**
مرتضی‌هادی جابری‌مقدم/ شیما سقندلی

۲۵۳ **از رویدادسازی تا شخصیت‌پردازی موزه‌یادمان‌ها**
فائزه تفرشی/ منوچهر معظمی/ نیکلاس وایز

۲۷۳ **اثر حذف درختان کهن‌سال در معماری معابر ایلام بر تغییر آسایش حرارتی عابران براساس دینامیک سیالات محاسباتی CFD**
کارن فتاحی/ نسرین سیاوش

۲۹۵ **بخش انگلیسی**

از رویدادسازی تا شخصیت‌پردازی موزه‌یادمان‌ها*

فائزه تفرشی**
منوچهر معظمی***
نیکلاس وایز****

تاریخ دریافت: ۱۴۰۵/۲/۱۵ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۶/۲۴

علمی‌پژوهشی

چکیده

شخصیت‌پردازی مکان، تلاشی برای خلق یک تصورِ مشخص و ماندگار از مکان، توسط برنامه‌ریزان و مدیران است که با یادآوری خاطرات رویدادهای پیشین یا پررنگ کردن ارزش‌های اجتماعی به‌عنوان یک خاطرهٔ جمعی همراه است و رویدادسازی راهی برای تبدیل این ارزش‌های اجتماعی به روایت‌های قابل بیان و تکرار است. در شخصیت‌پردازیِ موزه‌یادمان‌ها با رویدادسازی تلاش می‌شود تا خاطرهٔ اصلی موزه‌یادمان، به پدیده‌ای قابل روایت، همچون یک رویداد، تبدیل شود. چیزی قابل روایت است که رخ داده باشد و به‌سبب رخ دادن، پاسخی برای زمان و مکانِ رخ دادن (کِی و کجا) نیز ارائه کند. در موردهای مختلف موزه‌یادمان‌ها، فرایندهای یکسان برای شخصیت‌پردازی مکان ازطریق رویدادسازیِ طی نشده است؛ چراکه این موزه‌ها، به‌دنبال ارائه و بیان تجربه‌ها، خاطرات و استفاده از معنا برای روایت‌اند و الزاماً مجموعه‌ای از اشیا و اسناد تاریخی و ارزشمند نیستند. این پژوهش تلاش می‌کند تا با بررسی موزه‌یادمان‌های مختلف، فرایندهای طی‌شده روشن‌تر شود. براساس مطالعهٔ موردی و با تهیهٔ پرسش‌نامه، تلاش می‌شود تا شناخت مخاطبانِ سه موزه‌یادمانِ دفاع مقدس، موزه‌یادمان علی شریعتی و موزه‌یادمان خیابان ولیعصر با چهارچوب به‌دست‌آمده از ادبیاتِ پژوهش برای رویدادسازی و شخصیت‌پردازی مکان انجام شود. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که رویدادسازی با مبنا قرار دادن ارزشی اجتماعی و پیوندخورده با خاطراتِ مردم، با تقویت سایر مؤلفه‌های رویداد (زمان، مکان و اتفاق)، روایتی قابل نقل و مخصوص آن مکان خلق کرده که در ذهن مخاطبان نشسته و توسط آن‌ها برای دیگران روایت می‌شود. این مؤلفه‌های مبنا در موزه‌یادمان انقلاب اسلامی و دفاع مقدس، اتفاقی مهم، در موزه‌یادمان علی شریعتی مکانی مهم و در موزه‌یادمان خیابان ولیعصر، سیر تاریخی و زمانی است که شخصیت‌پردازی مکان، بر مبنای آن‌هاست و مؤلفه‌های دیگر از سه مؤلفهٔ باقی‌ماندهٔ رویداد (مکان، زمان، اتفاق) را خلق یا بازآفرینی می‌کنند. نتایج مرتبط با شخصیت‌پردازی مکان نیز، درک درست از هدف هر موزه‌یادمان در پاسخ‌دهندگان را نشان می‌دهد. در برتری محتوا نسبت به مکان که باعث دوام روایت در مکان می‌شود، در موزه‌یادمان دفاع مقدس با تفاوتی آشکار در نظر پاسخ‌دهندگان و در موزه‌یادمان علی شریعتی با اختلافی کم در نظر پاسخ‌دهندگان قابل مشاهده است، اما در موزه‌یادمان خیابان ولیعصر این برتری در دیدگاه آن‌ها حاصل نمی‌شود.

کلیدواژه‌ها:

رویداد و رویدادسازی، شخصیت‌پردازی مکان‌ها، موزه‌یادمان‌های تهران.

مطالعات معماری ایران
دو فصلنامه معماری ایرانی
شماره ۲۹ ـ بهار و تابستان ۱۴۰۵
صفحات ۲۷۲-۲۵۳ ۲۵۳

* این مقاله مستخرج از رسالهٔ دکتری نویسندهٔ اول با عنوان «مکان‌ها و رویدادها: تبیین عوامل مؤثر بر خلق شخصیتِ مکان توسط رویدادها»ست که با راهنمایی نویسندهٔ دوم و مشاورهٔ نویسندهٔ سوم در دانشکدهٔ معماری و شهرسازی دانشگاه هنر ایران در حال انجام است.

** پژوهشگر دکتری معماری، دانشکدهٔ معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر ایران
*** استادیار، دانشکدهٔ معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر ایران، نویسندهٔ مسئول، m.moazzemi@art.ac.ir
**** استادیار، دانشکدهٔ توسعه و منابع اجتماعی، دانشگاه آریزونا، آمریکا

پرسش‌های پژوهش

۱. رویدادسازی در موزه‌یادمان‌های شهر تهران، با چه فرایندی شخصیت‌پردازی مکان را ممکن کرده است؟
۲. در شخصیت‌پردازی موزه‌یادمان‌های تهران، چه مؤلفه‌هایی از رویداد در فرایند رویدادسازی تغییر کرده و یا تقویت شده است؟

مقدمه

تاکنون تلاش‌های بسیاری برای حفظ خاطرات جمعی و معانی در مکان‌ها انجام شده است. ساخت یادمان‌ها، قصه‌پردازی و موزه‌سازی، مثال‌هایی از این تلاش‌هاست. به‌صورت مشخص، «موزه‌یادمان‌ها» مکان‌هایی متمرکز بر حفظ خاطراتِ باارزش یک جامعه از رویدادها، وقایع و ارزش‌های یک جامعه است. این موزه‌ها معمولاً به وقایعی مانند جنگ‌ها یا دستاوردهای مهم تاریخی اختصاص دارند و از روایتگری برای ایجاد تجربه‌ای عمیق و تأثیرگذار در مخاطب بهره می‌برند. در این موزه‌ها هدف حفظ مجموعه‌ای از اشیا و اسناد ارزشمند یا میراثی نبوده، بلکه ازطریق روایت، تجربه، و سازوکارهای دیگرِ معناسازی تلاش می‌کنند تا ریشه‌های هویتی یک جامعه و ارزش‌های آن را حفظ کنند (Pitcairn 2026, 254). بر این اساس، این موزه‌ها، نگهبانانِ روایت‌ها و داستان‌هایِ خالقِ هویت هر جامعه هستند و در یک تلاش دوسویه، از یک سمت خاطرات باارزش یک جامعه حفظ می‌شود و ازسوی دیگر، می‌توانند شخصیتی ویژه برای مکان خلق کنند. خلق شخصیت مکان، به‌معنای ایجاد تصور مشخص و ماندگار میان افراد یک جامعه دربارهٔ یک مکان است که شخصیت‌پردازی مکان، تلاشی برای ساختن و پرداختن این شخصیت براساس یک روایت توسط برنامه‌ریزان و مدیران است. خاطرات و روایت‌های به‌کاربرده‌شده برای شخصیت‌پردازی مکان‌ها، همواره به رویدادی مشخص همچون جنگ که به‌راحتی بتوان از مؤلفه‌های زمان، مکان و اتفاق سخن گفت اختصاص ندارند و گواه آن تنوع و تعدد موزه‌یادمان‌های اختصاص‌یافته به مشاهیر، دستاوردها و جریان‌های علمی و مثال‌های مشابه دیگر است. با این دیدگاه، با مبنا قرار دادن چگونگی روایت برای شخصیت‌پردازی هر موزه‌یادمان، به نظر می‌رسد برای برپایی موزه‌یادمان‌ها، موضوع‌های مختلفی انتخاب شده است که الزاماً در تعریف دقیق روایتِ یک رویداد[1] نمی‌گنجد. این مقاله تلاش می‌کند تا با بررسی موزه‌یادمان‌های دفاع مقدس و انقلاب اسلامی (موزه‌یادمانی مرتبط با رویدادی کامل و مشخص، یعنی جنگ و انقلاب)، موزه‌یادمان علی شریعتی (موزه‌یادمانی مرتبط با یکی از مشاهیر) و موزه‌یادمان خیابان ولیعصر (موزه‌یادمانی مرتبط با خیابانی مهم در منظر جمعی) از این نگاه، فرایند طی‌شده برای شخصیت‌پردازی مکان ازطریق رویدادسازی را روشن‌تر سازد. با این هدف، پس از مرور پیشینه و تبیین چهارچوب مفهومی پژوهش، تلاش می‌شود تا پاسخی برای این پرسش بیابد که چگونه رویدادسازی برای شخصیت‌پردازی مکان مورد استفاده قرار گرفته است؟

۱. ادبیات پژوهش

مرور پیشینهٔ پژوهش، ابتدا با بیان پیشینهٔ مرتبط با شخصیت‌پردازی مکان‌ها به‌وسیلهٔ رویدادها یا روایت‌های رویدادها آغاز شده و سپس به مرور پیشینهٔ مرتبط با موزه‌یادمان‌ها می‌پردازد. این دو مرور، بیان و ارائهٔ پیشینهٔ مرتبط با نزدیک شدن مفهوم رویدادسازی برای شخصیت‌پردازی موزه‌یادمان‌ها را ممکن ساخته و بیان آن را آسان‌تر می‌کند.

مرور مطالعات مرتبط با شخصیت‌پردازیِ مکان‌ها به‌وسیلهٔ رویدادها یا روایت رویدادها، ضرورت تعریف و توضیح «شخصیت‌های خلق‌شده برای مکان‌ها» را به‌عنوان نقطهٔ آغاز این موضوع به دنبال دارد. در نگاهی کلی‌تر، شخصیت مکان، می‌تواند از شخصیت‌های خلق‌شده به‌واسطهٔ روایت‌های رویداد تا شخصیت‌پردازی به‌واسطهٔ روایت‌ها متنوع باشد. «شخصیت‌های خلق‌شده»، آن تصور مشخصی هستند که به‌واسطهٔ رویدادها به‌صورت طبیعی برای مکان ایجاد شده است (Lane and Wallengren-Lynch 2020, 22). شخصیت‌پردازی، ساختن و پرداختن شخصیتی ویژه است و

«شخصیت‌پردازی مکان»، تلاشی برای خلق یک تصور مشخص برای جامعه توسط برنامه‌ریزان و مدیران است که با خلق فرصت‌های تجربه یا مرور و یادآوری خاطرات رویدادهای پیشین همراه است (Behmanesh 2022, 58). شخصیت‌های خلق‌شده به‌واسطهٔ رویدادها برای مکان‌ها، ماندگاری این شخصیت‌ها در خاطرهٔ جمعی و تبدیل شدن آن‌ها به حافظهٔ جمعی، زمینه‌ساز ظهور و بروز نگرش‌هایی شد که تلاش می‌کنند به‌واسطهٔ رویدادها، زنده کردن خاطرات گذشته، مرور ارزش‌های اجتماعی و تقویت نمادهایِ پیونددهندهٔ مردم و مکان‌ها و خلقِ فرصت‌های تجربه، شخصیت‌های ارزشمندی برای مکان‌ها یادآوری و یا خلق کنند (Lew 2019, 148). مهم‌ترین پژوهش‌های مرتبط در این حوزه، بر پیوندهای اجتماعی و فرهنگی در شخصیت‌پردازی مکان (Boyko 2007, 161)، اهمیت وسعتِ رویداد و فرصت تکرار رویدادها (Finkel and Platt 2020, 117) و زمینه‌های تجربهٔ مشابه و روایتگری رویداد (Harrison and Tatar 2008, 99) تأکید شده است.

در شخصیت‌پردازی مکان‌ها به کمک رویدادها یا روایت رویدادها، تلاش بر معرفی و شناساندن رویداد و خاطرات فراموش‌شده در جامعه در همان مکان و یا با اختصاص دادن مکانی دیگر است که دو دریچهٔ جدید را می‌گشاید: دریچهٔ اول برپایی رویدادهای مختلف با هدف ایجادِ فرصت‌های تجربه با تمرکز بر محتوای رویدادها و انتقال ارزش‌ها به‌واسطهٔ تجربهٔ رویداد است که پژوهش‌هایی در این نگاه قرار می‌گیرد (See Behmanesh and Brown 2025, 17; Berridge 2020, 384; Cudny 2016, 11) ؛ دریچهٔ دوم، پررنگ کردن خاطراتِ رویدادها و روایت‌هایی است که تلاش می‌شود به کمک مکان، روایت یا خاطرهٔ یک رویداد، حفظ گردد و تمایز و ارزشی برای مکان خلق شود (شاهین‌راد، رفیعیان، و پورجعفر ۱۳۹۸، ۹؛ مهندسین مشاور بهاوند مهراز ۱۳۹۶، ۱۴؛ مهندسین مشاور طراحان راهوندشهر ۱۳۹۲، ۱۷۱؛ مؤسسهٔ فرهنگی میرداماد گرگان ۱۳۹۸، ۸). میان این دو نگاه، این مقاله متمرکز بر دیدگاه دوم خواهد بود. «رویدادسازی»[۲] حاصل این نوع تفکر و آگاهی از تأثیرات گستردهٔ رویدادهاست. رویدادسازی در این نگاه، تلاش می‌کند تا موضوعات و ارزش‌های اجتماعی را همچون یک رویداد، به پدیده‌ای قابل روایت تبدیل کند تا این روایت‌ها در جامعه نقل شده و تکرار شوند. پدیده‌ای قابل روایت است که رخ داده باشد و به‌سبب رخ دادن، پاسخی برای زمان و مکانِ رخ دادن (کِی و کجا) نیز ارائه کند و این قابلیت روایت در تمامی ارزش‌های اجتماعی همچون مکان‌های مهم و مشاهیر وجود ندارد (Cudny 2026, 53).

موزه‌یادمان‌ها، یکی از مکان‌هایی است که تلاش می‌کنند ارزش‌های اجتماعی و روایت‌های مهم و تاریخی هر جامعه را در خود حفظ و بیان کنند. در مرور پیشینهٔ مرتبط با موزه‌یادمان‌ها می‌توان گفت که گذشت زمان و پیشرفت علوم، تغییراتی را در تمامی شئون زندگی جوامع ایجاد کرد که به مرور زمان، توجه موزه‌ها و ساختارهای فیزیکی و عملکردی آن‌ها را از نمایش اشیا و آثار به‌سمت ارائه و بیان روایت، تجربه، و سازوکارهای دیگرِ معناسازی دستخوش تغییر کرد (خسروی ۱۳۹۷، ۴۳). جوامع، بسته به ساختارهای اجتماعی و فرهنگی‌شان موضوعات و خاطرات مختلفی را چنان حائز اهمیت می‌دانند که تلاش می‌کنند آن‌ها را حفظ و به نسل‌های آینده منتقل کنند. یکی از جلوه‌های بروز و ظهور این اتفاق به‌صورت طبیعی و بدون برنامه‌ریزی را می‌توان در اسطوره‌ها، قصه‌ها و ادبیات محلی جست‌وجو کرد (Taylor 2009, 107)؛ اما جایی که این خاطرات و ارزش‌ها با اهدافی ازپیش‌تعیین‌شده و برنامه‌ریزی‌شده، به‌وضوح با مکان‌ها پیوند می‌خورند، موزه‌یادمان‌هاست (Pernecky and Lück 2012, 62).

تغییرات و تحولات گستردهٔ اجتماعی و سیاسی باعث افزایش سرعت خلق این‌گونه مکان‌ها و برپایی موزه‌هایی شد که الزاماً محلی برای حفظ و نمایشِ آرشیوی از اشیای ارزشمند، اسناد تاریخی و آثار هنری نبودند (وینتر و نقیب‌زاده ۱۴۰۳، ۱۴۸). پررنگ شدن نگرش‌های سیاسی در مجموعه‌داری‌های موزه‌ها، نیروی محرکی برای خلق و شکل‌گیری موزه‌یادمان‌ها و توسعهٔ بیشتر آن‌ها در جوامع مختلف بود (Lee 2024, 590). تلاش برای فهم درست‌تر تاریخی، موزه‌ها را بیش از نمایش اشیا و اسناد، به‌سمت پیوندهای احساسی، پاسخ و اشتیاق صحیح تاریخی سوق داد و «موزه‌یادمان‌ها»[۳] خلق شدند. در این نگاه، موزه‌ها تلاش می‌کنند تا از مکان‌هایی که صرفاً برای نمایش آثار هنری طراحی و ساخته می‌شوند دور شده و عاملی برای روایت‌های فرهنگی و ارزشی جامعه باشند (عینی‌فر و کی‌پور ۱۳۹۲، ۸).

نزدیک شدن مفهوم رویدادسازی برای شخصیت‌پردازی موزه‌یادمان‌ها در ادبیات پژوهش را می‌توان به‌دلیل اشتراک منطق‌های مدیریت و برنامه‌ریزی دانست؛ به این معنا که موزه‌یادمان‌ها و رویدادسازی، هر دو به‌دنبال «روایتگری» هستند و در هر دو نگاه، توجه بیشتر به مخاطب برای درگیری طیف گسترده‌تر مخاطبان، جذب مخاطب برای دفعات مکرر و بازه‌های زمانی طولانی‌تر، خلق بسترهای متنوع و فضاهای جذاب و درگیری حواس مخاطبان حرکت کرده است (Jaremen and Rapacz 2018, 27; Kawabe et al. 2024, 152). موزه‌یادمان‌ها به‌دنبال بیان ریشه‌های تاریخی و خاطرات ارزشمند جمعی هستند. خاطرات، واقعیت‌های اجتماعی هستند که براساس نیازهای جامعه ساخته شده‌اند و ممکن است مکان‌هایی به بازسازی و یادآوری آن خاطرات اختصاص داده شوند. در این نگاه، مکان جایی است که خاطراتِ افراد، پیوسته ساخته و بازسازی می‌شود و نشان‌دهندهٔ سنت‌ها و ارزش‌های ملی است (جوادی یگانه، برزو، و شهیدی ۱۳۹۴، ۱۶۶). پیرنورا این‌گونه مکان‌ها را «مکانْ‌خاطره» نیز نامیده است. بر مبنای دیدگاه او، مکان‌خاطره، محل نگهداری و جمع‌آوری مجموعه‌ای از اشیای تاریخی و ارزشمند نیست بلکه محل نگهداری و نمایش مجموعه‌ای از کتاب‌ها، دایرةالمعارف‌ها، آداب‌ورسوم، نقل‌قول‌ها، آیین‌ها و جشن‌هاست که در پیوند با ارزش‌ها و خاطرات ارزشمند هر جامعه، جمع‌آوری شده‌اند (Nora 1989, 10). در گروهی از منابع به این‌گونه مکان‌ها، «مکانِ روایی»[۴] می‌گویند. مکان روایی، به مکانی اشاره دارد که ازطریق روایت، داستان‌پردازی و خاطره‌پردازی در دو مقیاس فردی یا جمعی معنا پیدا می‌کند. در مقیاس جمعی، این مکان‌ها نه به‌دلیل ساختارهای کالبدی، بلکه ازطریق روایت‌های تاریخی، فرهنگی و اجتماعی معنا و شخصیت ویژهٔ خود را می‌یابند (Psarra 2009, 17). موزه‌یادمان‌ها را می‌توان نوعی مکان‌روایی دانست که از فضا، طراحی و نمایش محتوا برای روایت استفاده می‌کنند. موزه‌یادمان و مکان‌روایی، هر دو بر انتقال خاطره و تجربهٔ احساسی ـ ادراکی تأکید دارند (Lee 2024, 585)؛ اما تلاش اصلی در موزه‌یادمان‌ها، به تفکر واداشتن و معرفی ریشه‌های پیونددهندهٔ مخاطب است (Pilegaard 2024, 633).

جنگ‌ها، انقلاب‌ها، فجایع انسانی یا دستاوردهای مهم تاریخی، موضوعات مورد توجه در تجارب مرتبط با موزه‌یادمان‌هاست؛ موضوعاتی که علاوه‌بر نمایش اسناد و اشیا، امکان روایتگری و فضاسازی برای ایجاد تجربه‌ای عمیق و تأثیرگذار در مخاطب را ایجاد می‌کنند (Zhang, Lu, and Zhang 2024, 16). عملکرد آن‌ها برای بیان حقیقت دربارهٔ تاریخ و بازنمایی گذشته است. بنابراین انتظار می‌رود آن‌ها «خانه‌های تاریخ»[۵] باشند؛ جایی که گذشته در آن‌ها کشف، مستند و حفظ شود و حقیقت را برای بازدیدکنندگان آشکار می‌سازد (Sodaro 2023, 277). این نگرش بر این منطق استوار است که تاریخ و خاطرات گذشتهٔ یک جامعه صرفاً معطوف به اتفاقاتی وسیع همچون جنگ‌ها نیست و افرادی که جریان‌های فکری یک جامعه را تغییر داده، با نگرش‌ها و سیاست‌هایی جنگیده‌اند و یا به‌دلیل هنر و توانایی‌های خاص، میان مردمان و نسل‌های یک جامعه ارزش پیدا کرده‌اند در حافظهٔ تاریخی مردم جایگاهی ویژه دارند (Pančíková et al. 2024, 37). اهمیت دیگر نقش و جایگاه موزه‌یادمان‌ها را می‌توان در تلاش برای حفظ روایت و قرائت از تاریخ به‌منظور جلوگیری از تحریف تاریخی و فراموش شدن آن بیان کرد. در این نگاه و نگرش، افراد، مکان‌ها، اتفاقات، اشیا و هرچیزی که می‌تواند هویت یک جامعه را از گذشته به آینده متصل کند اهمیت پیدا خواهد کرد و منطقی پذیرفته‌شده برای خلق موزه‌یادمان خواهد بود (Sturken 2022, 58). ویژگی‌های اصلی موزه‌یادمان عبارت است از: ۱. موزه‌یادمان معمولاً بر یک رویداد تاریخی تمرکز دارد و نه‌صرفاً نمایش اشیای ارزشمند؛ ۲. هدف اصلی این موزه‌ها، حفظ و انتقال خاطرات جمعی است؛ ۳. طراحی این موزه‌ها اغلب به‌گونه‌ای است که بتوانند بر مخاطب تأثیر عاطفی بگذارند؛ ۴. این موزه‌ها معمولاً از فناوری‌ها، نمایشگاه‌های تعاملی و چیدمان‌های خاص برای روایتگری استفاده می‌کنند؛ ۵. در معماری و محتوای این موزه‌ها، اغلب از نمادها و نشانه‌های مرتبط با رویداد برای نمادپردازی استفاده می‌شود (Dalle Nogare and Scuderi 2020, 18; Sevgi 2024, 317).

۱. ۱. رویدادسازی

«رویدادسازی» از تعابیری است که از برپایی رویدادها برای پیوند مکان و مردم ازطریق تجربه، تا زنده کردن خاطرات و ارزش‌های فراموش‌شده را در بر می‌گیرد (Smith 2015, 9). این دیدگاه به‌عنوان راهی برای تبدیل مکان‌ها به

فضاهایی با رویدادهای دائم یاد می‌شود و تلاش بر این است که بر کیفیت‌های مکانی ـ زمانی اثر بگذارد (Richards and Palmer 2012, 37).

رویدادسازی به‌عنوان فرایندی تعریف شده است که خلقِ مکان با فعالیت‌ها و تجربه‌های فرهنگی دنبال می‌شوند و راهی است که می‌تواند به نیازهای متغیر شهر، مخاطب و ساکنان بومی پاسخ دهد (Smith et al. 2021, 226). در این نگاه تلاش می‌شود تا ارزش‌های اجتماعی و بقایای مهم خاطرات مرتبط و یا مکان‌های مهم و زندگی افراد ارزشمند، همچون یک رویداد، به پدیده‌ای قابل روایت تبدیل شود. چیزی قابل روایت است که رخ داده باشد و به‌سبب رخ دادن، پاسخی برای زمان و مکانِ رخ دادن نیز ارائه کند. یک روایت از جریان رویدادها یا سلسله‌ای از رویدادها صحبت می‌کند و نیاز دارد همچون رویداد، دارای حداقل سه ویژگی مشخصِ زمان، مکان و اتفاق باشد تا بتواند به‌درستی بیان کند که چه اتفاقی، در کجا و چه زمانی رخ داده است (Jakob 2013, 449; Szurek 2025, 137). تبدیل خانه‌های مشاهیر به موزه‌ها و یادمان‌سازی‌های مشابه، تجاربی است که بر مبنای تعبیر رویدادسازی قابل بررسی است (Hauptfleisch 2016, 41; Smith, Carnegie, and Robertson 2006, 112). رویدادسازی تلاش می‌کند تا ارزش‌های اجتماعی و فرهنگی را به رویداد تبدیل کرده و از توان روایت برای شخصیت‌پردازی مکان استفاده کند (Barber-Kersovan 2024, 45). رویدادسازی یکی از راه‌هایی است که معماری و روایتگری را به هم پیوند داده تا تجربه‌ای متفاوت برای افراد فراهم سازد (Moazzami and Tafreshi 2026, 29). روایت‌ها در فضاهای معماری می‌توانند از الگوی خطی یا غیرخطی بهره ببرند که ممکن است با تجربه‌های تعاملی همراه باشند. در الگوهای خطیِ روایت در موزه‌یادمان‌ها، کاربر با مسیری ازپیش‌تعیین‌شده با یک نقطهٔ آغاز و پایان مواجه است. در این الگوی روایت، یک روایت واحد بیان شده و مخاطب احساس می‌کند یک راوی و یک روایت واحد وجود دارد (Cudny 2025, 102). در الگوی غیرخطی روایت، مسیرهای حرکتی به‌گونه‌ای تعریف شده‌اند که مخاطب می‌تواند در طی مسیر برای دریافت روایت، تصمیم‌گیری کند و خود نحوه‌ای جدید برای دریافت روایتی واحد را تعیین کند. تجربه‌های تعاملی نیز فناوری‌ها و ابزارهای به کار برده شده که هدف آن خلق تجربه‌ای منحصربه‌فرد از روایت در ذهن است (Fiser 2013, 217). نمونهٔ این موضوع را می‌توان یادمانی دانست که در ساحل دانوب،[۶] برای کشتار یهودیان در جنگ جهانی دوم اجرا شده است. رویدادسازی در مکان‌ها دو راهکار را دنبال می‌کند: الف) برگزاری رویدادها برای ایجاد فرصت‌های تجربه و خاطره‌سازی در مکان‌ها؛ ب) احیا و باززنده‌سازی خاطرات ارزشمند یک جامعه در مکان. در راهکار اول، شش هدف دنبال می‌شود: ۱. تغییر تصویر ذهنی از مکان با افزایش آگاهی افراد؛ ۲. پاسخ‌گویی به نیازهای متغیر اجتماعی جامعه در مکان و تجربه‌های جدید؛ ۳. تقویت پیوندهای اقتصادی و اجتماعی جامعهٔ محلی؛ ۴. احیای فضای شهری با انگیزهٔ جذب مجدد کاربران؛ ۵. تبدیل تجارب و ارزش‌های اجتماعی به پدیده‌ای قابل روایت؛ ۶. ارتقای کیفیت مکان و ایجاد فرصت بهسازی و بازسازی (تفرشی، معظمی، و وایز ۱۴۰۴، ۱۱۵؛ Smith et al. 2021, 226) . در راهکار دوم در مکان‌ها سه هدف دنبال می‌شود تا مخاطب به راوی روایت تبدیل شود: ۱. شناخت و آگاهی مخاطب از اتفاق مهم اجتماعی؛ ۲. شناخت ارزش‌های مکان و پیوند آن اتفاق با مکان؛ ۳. آگاهی از دوره یا دوره‌های زمانی حائز اهمیت (Cudny 2026, 52; Kawabe et al., 2024,77; Sevgi 2024, 321).

براساس این مرور، رویدادسازی به‌صورت فرایندی در نظر گرفته می‌شود که ارزش‌های اجتماعی و بقایای مهم خاطرات مرتبط و یا مکان‌های مهم و زندگی افراد ارزشمند را همچون یک رویداد، به پدیده‌ای قابل روایت با دارا بودن سه شرط مکان، زمان و اتفاق تبدیل می‌کند تا شخصیت‌پردازی موزه‌یادمان‌ها ممکن شود.

۱. ۲. شخصیت‌پردازی مکان

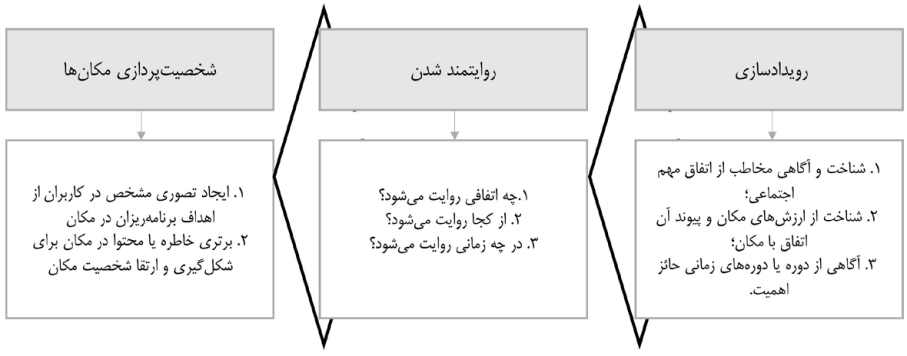
«شخصیت‌پردازی مکان»، تلاشی است برای خلق یک تصور مشخص و ماندگار از مکان برای جامعه توسط برنامه‌ریزان و مدیران مرتبط که با خلق فرصت‌های تجربه یا مرور و یادآوری خاطرات رویدادهای پیشین همراه است (Behmanesh 2022, 58). رویدادها با آفرینشِ داستان‌ها و روایت‌ها، می‌توانند شخصیت آن مکان را تغییر دهند و روایت‌هایی را خلق کنند که برای مردم یک جامعهِ قابل بیان بوده و زمینه‌های مشترک هویتی آن‌ها را ایجاد کنند و روایت‌هایی مبنای

این اثر قرار می‌گیرد که میان مردم فهمیده شده و نقل می‌شوند (Coates 2012, 37). روایت را می‌توان به‌صورت سازمان‌دهی رخدادها در بستر زمان و مکان با پیوستگی علت و معلولی تعریف کرد اما روایت فقط توالی رخدادها نیست، بلکه سازوکاری برای تولید معناست (Barber-Kersovan 2024, 28). در دیدگاه مدرن، روایت پدیده‌ای پویا، چندلایه و وابسته به تعامل با مخاطب و ادراک او از روایت است. عدم قطعیت راوی، گسست زمانی و نیاز به مشارکت فعال مخاطب از موضوعات مهم در این دیدگاه است (Cudny 2025, 11). در این نگاه، روایت صرفاً یک ساختار نیست، بلکه فرایندی شناختی است که تفسیر و معنا یافتن تجربه‌های افراد از آن انتظار می‌رود (Björner and Aronsson 2022, 1589). در «شخصیت‌پردازیِ»[۷] مکان به‌واسطهٔ رویدادها ممکن است محلِ وقوع رویداد با ساخت یادمان‌ها پررنگ‌تر شده و یا ممکن است مکان‌هایی دیگر به حفظِ خاطرات آن اختصاص پیدا کنَد (Burakov, Pytlovana, and Tersky 2022). شخصیت‌پردازی، ساختن و پرداختنِ شخصیت برای یک روایت است. «در شخصیت‌پردازی، نحوهٔ زندگی، علایق و نحوهٔ نگریستن به جهان نشان داده می‌شود» (نظری ۱۳۹۶، ۷). از مهم‌ترین و فراوان‌ترین نمونه‌هایی که به‌وسیلهٔ روایت‌ها شخصیت‌پردازی می‌شوند، موزه‌یادمان‌ها هستند. این نگاه را می‌توان تلاش‌های گسترده برای آگاه‌سازی و تقویت ویژگی‌های تاریخی، فرهنگی و زمینه‌ای دانست. این رویکرد به‌عنوان پاسخی به ناکافی بودن روشی شکل گرفت که میراث تاریخی را به‌عنوان مجموعه‌ای از مکان‌ها یا ساختمان‌های خاص تعریف می‌کرد و بقیهٔ مناظر را بدون اهمیتِ شناخته‌شده‌ای رها می‌کرد (Psarra 2009). این نگاه، علاوه‌بر حفاظت از اشیا و کالبدهایی که از قبل وجود دارد، به چگونگی افزودن یا کاهش ویژگی‌های معنایی در منظر عمومی نیز می‌پردازد. استفاده از نقل‌قول‌ها، داستان‌ها، اتفاقات تاریخی و فرهنگی، اسطوره‌ها و پررنگ کردن پیوندهای عاطفی، از مهم‌ترین ابزارها در این رویکرد است. معنایی که ازطریق این نگاه، برای مکان‌ها آفریده می‌شود باعث شکل‌گیری پیوندهای عاطفی و روانی جامعه با مکان‌ها می‌شود (گلرخ و باقری ۱۴۰۰، ۷۰). شخصیت‌پردازی در موزه‌یادمان‌ها تلاش می‌کند تا با ایجاد تصوری مشخص در کاربران از اهداف برنامه‌ریزان در مکان، به‌وسیلهٔ برتری محتوا در مکان به شکل‌گیری و ارتقای شخصیت مکان‌ها کمک کند (Sevgi 2024, 318). در توضیح و چرایی برتری محتوا در شخصیت‌پردازی مکان‌ها این‌گونه استدلال شده است که مکان، بستر خاطرات را تشکیل می‌دهد و عنصری اصلی در یادآوری خاطرات است؛ برتری محتوا نسبت به ویژگی‌های بصری و مکانی می‌تواند تجربه‌ای پررنگ با درگیری ذهنی در مکان خلق کرده که این تجربه در ذهن ماندگار شده و عامل یادآوری خاطرات و عناصر آن، ازجمله مکان می‌شود (Fiser 2013, 18). از این مرور می‌توان نتیجه گرفت که شخصیت‌پردازی در موزه‌یادمان‌ها، ساختن و پرداختن شخصیت برای موزه‌یادمان‌هاست؛ به‌گونه‌ای که تصوری مشخص و معنایی معین براساس اهداف برنامه‌ریزان ایجاد کرده و با تقویت برتری خاطره یا محتوایی در موزه‌یادمان، به شکل‌گیری شخصیت ارتقای تصویر ذهنی کمک کند.

براساس مرور پیشینه، رویدادسازی تلاش می‌کند تا با تغییر ویژگی‌های مرتبط با ارزش‌های جمعی و مکان‌ها یا اجزای پیوندخورده با خاطرات جمعی، روایت‌هایی تولید کند که با دارا بودن سه ویژگی مکان، زمان و اتفاق، قابل نقل شدن و تکرار هستند. این روایت‌ها شخصیت‌پردازی موزه‌یادمان‌ها را ممکن می‌سازند چراکه رویدادسازی، به‌دنبال تولید روایت است و شخصیت‌پردازی در مکان‌ها نیز نیازمند روایت است؛ یعنی روایت‌های خلق‌شده، حلقهٔ اتصال رویدادسازی و شخصیت‌پردازی در مکان‌ها، ازجمله موزه‌یادمان‌هاست.

براساس مرور پیشینه در نقطهٔ آغاز این فرایند، رویدادسازی قرار دارد که سه هدف را در خلق روایت دنبال می‌کند تا مخاطب به راوی روایتِ مکان تبدیل شود: ۱. شناخت و آگاهی مخاطب از اتفاق مهم اجتماعی؛ ۲. شناخت ارزش‌های مکان و پیوند آن اتفاق با مکان؛ ۳. آگاهی از دوره یا دوره‌های زمانی حائز اهمیت. روایت ارائه‌شده با دارا بودن دو ویژگی می‌تواند شروط شخصیت‌پردازی در مکان را بیان کند: ۱. ایجاد تصوری مشخص در کاربران از اهداف برنامه‌ریزان در مکان؛ ۲. برتری خاطره یا محتوا در مکان برای شکل‌گیری و ارتقای شخصیت مکان. در تصویر ۱ تلاش می‌شود ارتباط میان رویدادسازی و شخصیت‌پردازی مکان و اهدافی که دنبال می‌شود نشان داده شود. براساس این تصویر، رویدادسازی کمک می‌کند تا روایت به‌درستی خلق یا مطرح شده تا شخصیت‌پردازی مکان‌ها ممکن شود. در توضیح

چرایی نیاز به رویدادسازی لازم به یادآوری است که در تمامی موزه‌یادمان‌ها، همچون موزهٔ دفاع مقدس، رویدادسازی با یک رویداد مشخص آغاز نمی‌شود و موزه‌یادمان‌هایی همچون خانه‌های مشاهیر نیز در طیف این نمونه‌ها قرار دارند. بر این اساس، این پژوهش، تلاش می‌کند تا با بررسی موزه‌یادمان علی شریعتی، خانهٔ خیابان ولیعصر و موزهٔ دفاع مقدس و مقایسهٔ اطلاعات به‌دست‌آمده، فرایند رویدادسازی در شخصیت‌پردازی موزه‌یادمان‌ها و دوام شخصیت حاصل را مورد بررسی قرار دهد.



تصویر ۱: فرایند طی‌شده از رویدادسازی تا شخصیت‌پردازی مکان‌ها

۲. روش انجام پژوهش

این پژوهش با رویکرد کیفی انجام شده است. هدف آن، بررسی رویدادسازی به‌عنوان عامل روایتگر در موزه‌یادمان برای شخصیت‌پردازی آن مکان است. بنابراین، روش پژوهش مبتنی‌بر مطالعهٔ موردی است. در ابتدا، با مرور پیشینه، ارتباط میان «رویدادسازی» و «شخصیت‌پردازی مکان» روشن گردید و بیان شد که «روایت» عامل پیونددهندهٔ این دو حوزه است. با توجه به تنوع در شخصیت‌پردازی موزه‌یادمان‌ها، سه موزه‌یادمان در شهر تهران مورد مطالعه قرار گرفته است. داده‌های این پژوهش از مطالعات اسنادی، مشاهدهٔ میدانی و پرسش‌نامه‌ها گردآوری شده‌اند. پرسش‌ها به‌جز پرسش آخر، پاسخ‌هایی برای انتخاب، مشابه پرسش‌های چهارگزینه‌ای نداشتند بلکه از پاسخ‌دهندگان خواسته شد تا براساس دریافت‌های خودشان به پرسش‌ها پاسخ دهند و سپس به تحلیل این پاسخ‌ها و تنوع پاسخ‌ها پرداخته شد. در مشاهدهٔ میدانی، به بررسی دقیق محیطی و مکانی هریک از موزه‌یادمان‌های منتخب و تحلیل نحوهٔ ارتباط هریک از این مکان‌ها با وقایع تاریخی و فرهنگیِ شخصیت‌ساز آن مکان پرداخته شده و تلاش شده است تا نحوهٔ روایتگری هر موزه درستی شناخته و درک شود. براساس سه هدف برشمرده‌شده در ادبیات پژوهش از رویدادسازی و دو هدف بیان‌شده برای شخصیت‌پردازی مکان‌ها، پرسش‌نامه‌های مرتبط تهیه شدند. در بخش نخست این پرسش‌نامه‌ها، ویژگی‌های اصلی روایت‌پذیری رویداد، یعنی زمان رویداد، مکان رویداد و اتفاق رویداد مورد ارزیابی قرار می‌گیرند؛ چراکه ادراک و شناخت پاسخ‌دهندگان از این مؤلفه‌ها حائز اهمیت است. ممکن است در نگاه نخست، پرسش‌هایی آشکار به نظر برسند؛ اما برای نمونه، در مواجهه با پرسش «چه اتفاقی در این موزه روایت می‌شود؟»، پاسخ در موزهٔ دفاع مقدس تاحدودی آشکار است که موزه روایتگر دفاع مقدس در زمان و مکانی معین است. اما دربارهٔ شفافیت پاسخ در موزهٔ خیابان ولیعصر هم اطمینان هست؟ خیابان ولیعصر یک مکان است یا یک اتفاق؟ و اینجاست که رویدادسازی اثرگذاری می‌کند. پرسش از هرکدام از این سه مؤلفه در نمونه‌ای، پاسخی کاملاً آشکار ارائه می‌کند و در نمونهٔ دیگر نیاز به تدقیق و تعمیق دارد. بنا به ضرورت پژوهش و قابل استناد بودن ادعاها، حتی در موزه‌یادمانی که پاسخی واضح انتظار می‌رود، پرسش‌نامه‌ای یکسان در هر سه مورد تهیه و جمع‌آوری شد و سپس پاسخ‌های به‌دست‌آمده برای یافتن پاسخ پرسش‌های پژوهش تحلیل شدند.

۳. انتخاب و معرفی موردهای پژوهش

در این پژوهش، توجه بر موزه‌هایی معطوف است که هویت و ارزش خود را نه ازطریق مجموعه‌ای از اشیا و آثار ارزشمند تاریخی یا گران‌بها، بلکه ازطریق روایت، تجربه، و سازوکارهای دیگر که در پیشینه به‌عنوان «رویدادسازی» معرفی شد، کسب کرده‌اند. با این نگاه، سه موزه در شهر تهران انتخاب شد که به‌جای تأکید بر گردآوری اشیا، بر روایتگری براساس رویدادسازی تمرکز دارند و در این انتخاب موردهای پژوهش، تلاش شد تا هم تنوعِ موضوعی در رویدادسازی مد نظر قرار گیرد و هم موزه‌هایی انتخاب شوند که خود موزه یا رویدادسازی آن در جامعه شناخته شده باشد و مدیریت آن به‌صورت خصوصی نباشد. بر این اساس، موردهای منتخب عبارت‌اند از: ۱. موزهٔ انقلاب و دفاع مقدس (موردی مرتبط با رویداد و تجربه‌ای معاصر)؛ ۲. موزهٔ علی شریعتی (موردی مرتبط با زندگی یکی از مشاهیر معاصر و تجربهٔ زیست او)؛ ۳. موزهٔ خیابان ولیعصر (موردی مرتبط با خاطرات و علایق افراد یک جامعه به مکانی معین).

۳. ۱. موزهٔ انقلاب و دفاع مقدس[۸]

موزهٔ انقلاب و دفاع مقدس با هدف حفظ و روایت خاطرات انقلاب اسلامی ایران و جنگ ایران و عراق تأسیس شده است. این موزه با بهره‌گیری از فناوری‌های شبیه‌سازی، نمایش ابزارها و ادوات جنگی، معرفی شخصیت‌ها، و خلق تجربه‌های چندرسانه‌ای، تلاش می‌کند تا بازدیدکنندگان را با تجربه‌ای تعاملی در دلِ روایت این دوران قرار دهد. سازمان‌دهی فضاهای این مجموعه به‌گونه‌ای است که مخاطب، همزمان با حرکت در مسیر طراحی‌شده، با داستان‌ها و رویدادهای انقلاب و جنگ مواجه می‌شود. این حرکت در فضا به‌صورت خطی و زمان‌مند طراحی شده است؛ به‌گونه‌ای که بازدیدکننده از نخستین ریشه‌های انقلاب، به وقایع جنگ تحمیلی، و سپس به دستاوردهای پس از جنگ هدایت می‌شود.



تصویر ۲: نحوهٔ فضاسازی برای روایت در موزهٔ انقلاب اسلامی و دفاع مقدس

۳,۲. موزهٔ علی شریعتی[۹]

این موزه با هدف معرفی شخصیت و اندیشه‌های علی شریعتی، در خانهٔ محل سکونت وی تأسیس شده است. بنای این خانه متعلق به دههٔ ۱۳۳۰ است و علی شریعتی مدتی از عمر خود را در این مکان سپری کرده است. برخلاف موزه‌های متداول که بر نمایش آثار تاریخی و هنری ارزشمند متکی هستند، در این موزه، با استفاده از وسایل شخصی، دست‌نوشته‌ها، میز کار، خودروی شخصی، و کتابخانه‌ی او، به روایت زندگی و اندیشه‌هایش می‌پردازد. این موزه، بیشتر بر ایجاد حس حضور در فضای زندگی این شخصیت تاریخی تأکید دارد و تلاش می‌کند تا بازدیدکنندگان را در معرض تجربهٔ ملموسی از دوران حیات شریعتی قرار دهد. فضای داخلی خانه به‌گونه‌ای حفظ شده که اصالت تاریخی آن دچار تغییر نشود و احساس «خانه بودن» همچنان بر آن حاکم باشد.



تصویر ۳: نحوهٔ موزه‌سازی برای روایت در موزهٔ علی شریعتی (عکس از: شایان محرابی)

۳. ۳. موزهٔ خیابان ولیعصر[۱۰]

خیابان ولیعصر به‌عنوان یکی از طولانی‌ترین، قدیمی‌ترین و شناخته‌شده‌ترین خیابان‌های تهران، نقشی محوری در تاریخ اجتماعی و فرهنگی شهر دارد. موزهٔ خیابان ولیعصر با هدف مستندسازی و روایت تاریخ این خیابان و ثبت خاطرات جمعی آن تأسیس شده است. این موزه که در نزدیکی میدان منیریه و در یک ساختمان مرمت‌شدهٔ متعلق به دوران پهلوی قرار دارد، تلاش می‌کند تا هویتِ تاریخی و فرهنگی این خیابان را برای مخاطبان بازآفرینی کند. در این موزه، خیابان ولیعصر نه‌تنها به‌عنوان یک مسیر شهری، بلکه به‌عنوان بستری از روایت‌ها مورد توجه قرار گرفته است. این موزه ازطریق نمایش اسناد، تصاویر، ماکت‌ها و روایتگری، تلاش می‌کند تا سیر تحول تاریخی، رویدادهای مهم، چهره‌های شاخص و خاطرات مردمی مرتبط با این خیابان را به نمایش بگذارد. به‌این‌ترتیب، بازدیدکنندگان می‌توانند تجربه‌ای همه‌جانبه از تاریخ این خیابان به دست آورند و با ابعاد اجتماعی، فرهنگی، و حتی سیاسی آن آشنا شوند.



تصویر ۴: نحوهٔ موزه‌سازی برای روایت در موزهٔ خیابان ولیعصر (عکس از: حمیدرضا درجاتی)

در جدول ۱ تلاش می‌شود تا مواجههٔ این سه مکان با موزه‌سازی براساس ارزش اجتماعی، هدف برنامه‌ریزان و نوع روایتی که از بازدیدکنندگان انتظار می‌رود مرور و بیان شود.

جدول ۱: مقایسهٔ اطلاعات و نگرش‌های محتوایی موزهٔ انقلاب و دفاع مقدس، موزهٔ علی شریعتی و موزهٔ خیابان ولیعصر

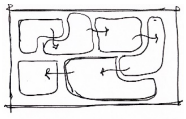
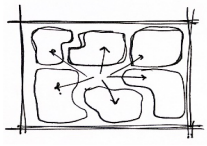
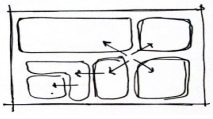
موزه‌یادمان	ارزش اجتماعی برای برپاییِ موزه	هدفِ برنامه‌ریزان برای تجربهٔ مخاطب	روایتی که انتظار می‌رود
موزه انقلاب و دفاع مقدس	حفظ و روایت خاطرات انقلاب اسلامی و دفاع مقدس	قرار دادن بازدیدکنندگان با تجربه‌ای تعاملی در دل روایت‌های مختلف	حفظ و بیان خاطرهٔ اتفاقی مهم
موزهٔ علی شریعتی	حفظ یاد و خاطرهٔ یک شخصیت مهم اجتماعی	معرفی علی شریعتی با اختصاص مکان و آشنایی با سبک زندگی او	معرفی دوران زندگی و حضور شریعتی به‌عنوان اتفاقی مهم
موزهٔ خیابان ولیعصر	مستندسازی و روایت تاریخ خیابان و ثبت خاطرات جمعی	بازآفرینی و یادآوری خاطرات جمعی برای مخاطبان	مکان مهم و بستر اتفاق‌های مختلف اجتماعی

٤. الگوی روایت در رویدادسازی موزه‌یادمان‌ها

در ادبیات پژوهش و در بخش رویدادسازی، بیان شد که روایتِ رویدادسازی در موزه‌یادمان‌ها، می‌تواند با الگوهای خطی و غیرخطی در فضا انجام شود و تجربهٔ روایت تعاملی، در هردو الگو قابل کاربست است و هدف آن خلق تجربه‌ای منحصربه‌فرد است که روایت را در ذهن ماندگار سازد. این تعامل می‌تواند از یک حق انتخاب برای یک تجربهٔ دیداری یا شنیداری تا استفاده از فناوری‌های پیچیدهٔ شبیه‌سازی را در بر بگیرد. با این دیدگاه، می‌توان دو موضوع را در موزه‌یادمان‌های منتخب مورد مطالعه قرار داد: ۱. آیا بازدید از موزه‌یادمان صرفاً از حرکت در یک مسیر مشخص، با نقطهٔ پایان و انتهای مشخص و ازپیش‌تعیین‌شده ممکن است (نوع ارتباط روایت با مکان)؟ ۲. آیا روایت دارای یک نقطهٔ آغاز و پایان است و دریافت محتوا، ضرورت پیمودن گام‌به‌گام هر محدودهٔ مشخص از موزه‌یادمان را به دنبال دارد (نوع روایت خود محتوا)؟

بازدید از موزه‌یادمان دفاع مقدس، با نقطهٔ آغاز و نقطهٔ پایان مشخص (مسجد خرمشهر) اتفاق می‌افتد. روایت موزه از ریشه‌های انقلاب آغاز شده و با دستاوردهای دههٔ پنجم انقلاب به پایان می‌رسد. در این موزه، سیر خطی بر مبنای زمان در محتوای روایت و مسیری خطی برای پیمایش مخاطب در مکان دیده می‌شود. در دو موزه‌یادمان علی شریعتی و موزه‌یادمان خیابان ولیعصر، نقطهٔ آغاز و پایان بازدید معین و ازپیش‌تعیین‌شده وجود ندارد. برای مثال می‌توان در موزه‌یادمان علی شریعتی، ابتدا بازدیدی از اتاق کار ایشان انجام شود و سپس از فضای استراحت یا محل نشیمن ایشان بازدید کرد یا برعکس. به‌طور مشابه در موزه‌یادمان خیابان ولیعصر، می‌توان ابتدا به بازدید از نقاط مهم خیابان ولیعصر رفت و سپس به بخش مشاهیر این خیابان رفت یا برعکس. این حق انتخاب در الگوی بازدید از موزه‌یادمان، بدون آسیب دیدن محتوای روایت، الگوی خطی یا غیرخطی در موزه‌یادمان‌ها را نشان می‌دهد. با کمک از یافته‌های جدول ۱ و مطالب ارائه شدن در این بخش، در جدول ۲ تلاش شده است تا نسبت میان الگوی روایت و حرکت در فضا، با محتوا و الگوی تعاملی نشان داده شده و بیان شود.

جدول ۲: الگوی روایت و تجربهٔ تعاملی در موزه‌یادمان‌های انقلاب و دفاع مقدس، موزه‌یادمان علی شریعتی و موزه‌یادمان خیابان ولیعصر

موزه‌یادمان	الگوی روایت در فضا		الگوی حرکت در فضا	نسبت الگوی فضا با الگوی روایت	الگوی تعاملی
موزهٔ انقلاب و دفاع مقدس	روایتی خطی از وقایع بر مبنای گذر زمان		الگوی حرکت خطی	دریافت داستانی پیوسته بر مبنای حرکت در فضا	الگوی خطی روایت با تجربه‌های تعاملی و غیرتعاملی در فضاها
موزهٔ دکتر علی شریعتی	روایتی ناپیوسته و منقطع از سبک زندگی ایشان		الگوی حرکتی نامشخص بر مبنای بازدید از فضاهای خانه و بدون ضرورت پیوستگی حرکت	روایت‌های منقطع از سبک زندگی ایشان براساس بودن در هر اتاق	الگوی غیرخطی روایت بدون تجربه‌های تعاملی
موزهٔ خیابان ولیعصر	روایت‌هایی مجزا و تکه‌تکه در هر فضا		الگوی حرکتی براساس وضع موجودِ بنا و بدون ضرورت پیوستگی حرکت	روایت‌های مجزا در هر فضا	الگوی غیرخطی با تجربه‌های تعاملی

۵. ارزیابی موزه‌یادمان‌های منتخب

از مرور پیشینهٔ پژوهش، حلقهٔ اتصال میان رویدادسازی و شخصیت‌پردازی مکان، «روایت» معرفی شد و سه هدف اصلی برای رویدادسازی معرفی شد: ۱. شناخت و آگاهی مخاطب از اتفاق مهم اجتماعی؛ ۲. شناخت ارزش‌های مکان و پیوند آن اتفاق با مکان؛ ۳. آگاهی از دوره یا دوره‌های زمانی حائز اهمیت تا مخاطب به راوی روایتِ مکان تبدیل شود. با این شناخت و برای درک فرایند طی‌شده، در ابتدا باید دریافت که رویدادسازی، چگونه موضوعی پیوندخورده با ارزشی اجتماعی همچون خیابان ولیعصر را «روایت» می‌کند که سه مؤلفهٔ روایت یعنی زمان، مکان و اتفاق را دارا باشد و شخصیت‌پردازی مکان به‌واسطهٔ روایت ممکن شود. سه پرسش اول در پرسش‌نامه‌ها براساس تصویر ۱ و برای سنجش ادراک مخاطبان است.

در ادامهٔ پرسش‌نامه، دو پرسش «هدف» و «برتری محتوا یا مکان»، مرتبط با شخصیت‌پردازی مکان، مورد سؤال قرار گرفت. در پرسش از هدفِ شخصیت‌پردازی مکان، این امر مورد سنجش قرار می‌گیرد که آیا مکان توانسته است برای خود تصوری مشخص از هدف ایجاد کند و یا میان ادراک‌های پراکنده مخاطبان گم شده است؟ در سنجش برتری میان محتوا یا مکان، تلاش می‌شود تا نسبت میان مکان و محتوا برای شخصیت پردازی موزه‌یادمان‌ها روشن‌تر شود. برای مثال موزه‌یادمان‌های علی شریعتی و خیابان ولیعصر، که مکانی از قبل وجود داشته و ارزش‌های آن شناسایی

شده‌اند، برتری محتوا به‌گونه‌ای انتظار می‌رود که به دوام و قوام ارزش‌ها مکان با پیوند قوی روایت با موزه‌یادمان کمک کند و در موزهٔ دفاع مقدس که کالبدی مخصوص روایت خلق شده است، انتظار شخصیتی پررنگ‌تر برای مکان می‌رود که بتواند باعث حفظ کالبد و شخصیت‌پردازی آن شود.

برای سنجش و ارزیابیِ دیدگاه و برداشت‌های بازدیدکنندگان، پرسش‌نامه‌ای تشریحی با پنج سؤال فوق از جامعهٔ آماری ۴۵ نفره از بازدیدکنندگان موزه‌یادمان‌های منتخب با گروه جنسی و سنی مختلف پاسخ‌دهندگان تهیه شد. دلیل ارائه نشدن گزینه‌هایی برای انتخاب، شناسایی تنوع و تعدد دیدگاه‌های احتمالی بازدیدکنندگان موزه‌یادمان‌هاست. این پرسش‌ها بر مبنای اهداف مستخرج از ادبیات پژوهش و جمع‌بندی‌شده در تصویر ۱ تهیه شده و شامل پرسش‌هایی از این قرار است: ۱. اتفاقی که موزه روایت می‌کند؛ ۲. زمان و دورهٔ زمانی وقوع اتفاق؛ ۳. مکان وقوع اتفاق و نسبت موزه با آن؛ ۴. هدف موزه از بیان و ارائهٔ این اتفاق؛ ۵. میان مکان موزه و محتوای موزه کدام‌یک برای مخاطبان درگیری ذهنی و پیوند بیشتری را ایجاد کرده است؟ پرسش‌نامه‌ها در پاییز ۱۴۰۴ تکمیل و سپس تلاش شده است با دسته‌بندی و تحلیل پاسخ‌های ارائه‌شده، تنوع و تمرکز پاسخ‌ها براساس اهداف مورد انتظار شناسایی و ارائه شود.

در جدول ۳، نتایج حاصل از پاسخ پرسش‌نامه‌های موزه‌یادمان دفاع مقدس ارائه شده است. براساس پاسخ‌های ارائه‌شده و براساس انتظار، هر سه مؤلفهٔ رویدادسازی، یعنی زمان، مکان و اتفاق برای مخاطبان مشخص بوده و پاسخ‌های ارائه‌شده از تنوع کم و تعدد زیاد در حوزه‌های بسیار مرتبط برخوردارند. در پاسخ‌های ارائه‌شده برای پرسش‌های مرتبط با شخصیت‌پردازی، نتایج نشان می‌دهد که در روشن بودن هدف برای مخاطبان، قطعیت قابل توجهی ملاحظه می‌شود و برتری قابل توجه محتوا در شخصیت‌پردازی مکان، نسبت به مکان مشاهده می‌شود.

جدول ۳: نتایج به‌دست‌آمده از پرسش‌نامهٔ موزهٔ انقلاب و دفاع مقدس

پرسش		پاسخ‌ها تعداد پاسخ‌دهندگان: ۱۵ نفر / پاسخ صحیح و قابل استناد: ۱۵نفر		جمع‌بندی پاسخ‌ها	مشخص‌ترین مؤلفه
پرسش‌های مرتبط با رویدادسازی	اتفاقی که موزه روایت می‌کند:	ـ وقایع جنگ و انقلاب اسلامی (تعداد پاسخ: ۱۱) ـ جریان سیاسی و اجتماعی انقلاب اسلامی (تعداد پاسخ: ۱)	ـ مسیر انقلاب و دستاوردهای انقلاب (تعداد پاسخ: ۳)	اتفاقات انقلاب و دفاع مقدس	✓
	زمان و دورهٔ زمانی وقوع اتفاق:	ـ دوران جنگ و انقلاب اسلامی (تعداد پاسخ: ۵) ـ دوران هشت‌سالهٔ جنگ (تعداد پاسخ: ۲)	ـ از ریشه‌های انقلاب تاکنون (تعداد پاسخ: ۸)	از انقلاب تاکنون	–
	مکان وقوع اتفاق و نسبت موزه با آن:	ـ ایران (تعداد پاسخ: ۱۱) ـ محدوده‌های درگیر در جنگ از کردستان تا خوزستان (ارجاع به سنگرهای نمایشی) (تعداد پاسخ: ۴)		ایران در مقیاس داخلی: ـ	در مقیاس جهانی: ✓
پرسش‌های مرتبط با شخصیت‌پردازی	هدف موزه از شخصیت‌پردازی:	ـ آشنایی با مسیر طی‌شده و ارزش‌های انقلاب یا حفظ خاطرات (تعداد پاسخ: ۱۵)		حفظ خاطرات مرتبط	
	برتری مکان یا محتوا:	ـ محتوا (تعداد پاسخ: ۱۲)	ـ مکان (تعداد پاسخ: ۳)	برتری محتوا	

در جدول ۴، نتایج حاصل از پاسخ پرسش‌نامه‌های موزه‌یادمان شریعتی ارائه شده است. در این مورد، قطعیت آرا بر درک درست مکان بوده و دو مؤلفهٔ زمان و اتفاق، پراکندگی بیشتری در پاسخ‌ها دارند. در مؤلفهٔ اتفاق، پاسخ‌های ارائه‌شده میان دو پاسخِ نمایش اشیا و نمایش نحوهٔ زندگی شریعتی بسیار نزدیک به هم بوده و به‌دلیل موزه‌یادمان بودن، انتظار می‌رفت اشیای نمایش‌داده‌شده از اهمیت کمتری برخوردار باشد. در پاسخ‌های ارائه‌شده برای پرسش‌های مرتبط با شخصیت‌پردازی، نتایج نشان می‌دهد که در روشن بودن هدف برای مخاطبان، نتایج قابل قبول و نزدیکی دریافت شده و برتری محتوا، با اختلاف بسیار اندک از مکان حاصل شده است.

جدول ۴: نتایج به‌دست‌آمده از پرسش‌نامهٔ موزه‌یادمان علی شریعتی

پرسش		پاسخ‌ها: تعداد پاسخ‌دهندگان: ۱۷ نفر/ پاسخ صحیح و قابل استناد: ۱۵ نفر		جمع‌بندی پاسخ‌ها	مشخص‌ترین مؤلفه
پرسش‌های مرتبط با رویدادسازی	اتفاقی که موزه روایت می‌کند:	ـ نحوهٔ زندگی شریعتی (تعداد پاسخ: ۷) ـ نمایش وسایل و اشیا (تعداد پاسخ: ۵)	ـ تفکر و اندیشهٔ شریعتی (تعداد پاسخ: ۳)	نمایش سبک زندگی شریعتی	–
	زمان و دورهٔ زمانی وقوع اتفاق:	ـ پیش از انقلاب (تعداد پاسخ: ۳) ـ دورهٔ زندگی او (تعداد پاسخ: ۷)	ـ بازهٔ زندگی در این خانه (تعداد پاسخ: ۳) ـ دوران فعالیت‌های انقلابی او(۲)	دورهٔ زندگی او	–
	مکان وقوع اتفاق و نسبت موزه با آن:	ـ خانهٔ محل سکونت شریعتی (تعداد پاسخ: ۱۵)		خانهٔ محل سکونت	✓
پرسش‌های مرتبط با شخصیت‌پردازی	هدف موزه از شخصیت‌پردازی:	ـ معرفی علی شریعتی (تعداد پاسخ: ۶)	ـ حفظ یاد علی شریعتی (تعداد پاسخ: ۹)	حفظ یاد ایشان	
	برتری مکان یا محتوا:	ـ مکان (تعداد پاسخ: ۷)	ـ محتوا (تعداد پاسخ: ۸)	برتری محتوا	

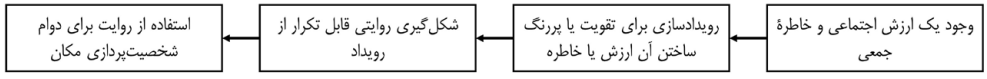
در جدول ۵، نتایج حاصل از پاسخ پرسش‌نامه‌های موزه‌یادمان خیابان ولیعصر ارائه شده است. در این مورد، قطعیت آرا بر درک درست زمان (طول حیات خیابان) بوده و دو مؤلفهٔ مکان و اتفاق، پراکندگی بیشتری در پاسخ‌ها دارند. در پاسخ‌های ارائه‌شده برای پرسش‌های مرتبط با شخصیت‌پردازی، نتایج نشان می‌دهد که در روشن بودن هدف برای مخاطبان، نتایج قابل قبول و نزدیکی دریافت شده و برتری مکان، با اختلاف بسیار اندک از محتوا حاصل شده است.

جدول ۵: نتایج به‌دست‌آمده از پرسش‌نامهٔ موزه‌یادمان خیابان ولیعصر

پرسش		پاسخ‌ها: تعداد پاسخ‌دهندگان: ۱۹ نفر / پاسخ صحیح و قابل استناد: ۱۵ نفر		جمع‌بندی پاسخ‌ها	مؤلفهٔ مشخص
پرسش‌های مرتبط با رویدادسازی	اتفاقی که موزه روایت می‌کند:	ـ فرایند احیای خانه (تعداد پاسخ: ۳) ـ معرفی مشاهیر معاصر (تعداد پاسخ: ۳)	–تاریخ خیابان (تعداد پاسخ: ۸) –معرفی محلهٔ منیریه (تعداد پاسخ: ۱)	بیان تاریخ خیابان	–
	زمان و دورهٔ زمانی وقوع اتفاق:	ـ حیات خیابان ولیعصر/ افتتاح خیابان تاکنون (تعداد پاسخ: ۱۴) ـ وقوع اتفاقات مهم (تعداد پاسخ: ۱)		طول حیات خیابان	✓
	مکان وقوع اتفاق و نسبت موزه با آن:	ـ خیابان ولیعصر (تعداد پاسخ: ۵) ـ میدان منیریه (تعداد پاسخ: ۳)	ـ سینماها و مکان‌های مهم (تعداد پاسخ: ۵) ـ مکان‌های خاطره‌ای خیابان (تعداد پاسخ: ۲)	خیابان ولیعصر و مکان‌های مهم آن	–
پرسش‌های مرتبط با شخصیت‌پردازی	هدف موزه از شخصیت‌پردازی:	ـ معرفی خیابان ولیعصر (تعداد پاسخ: ۸) ـ تاریخ تهران (تعداد پاسخ: ۴)	ـ تغییرات و تخریب‌ها در کالبدهای مهم خیابان (تعداد پاسخ: ۳)	معرفی خیابان ولیعصر	
	برتری مکان یا محتوا:	ـ مکان (تعداد پاسخ: ۹)	ـ محتوا (تعداد پاسخ: ۶)	برتری مکان	

٦. شناخت فرایند رویدادسازی تا شخصیت‌پردازی

در موزه‌یادمان‌های منتخب و در هر مورد یک ارزش اجتماعی و موضوع حائز اهمیت وجود دارد: جنگ و انقلاب به‌عنوان یک تجربهٔ جمعی و حائز اهمیت، یک شخصیت اثرگذار و یک مکان که به‌سبب گره خوردن با خاطرهٔ جمعی مردم حائز اهمیت است. در موزهٔ دفاع مقدس، یک رویداد با هر سه مؤلفهٔ آشکار و قابل روایت وجود دارد، چون موضوع «دفاع مقدس» خود، اتفاقی با سه مؤلفهٔ مکان و زمان و اتفاق معین است؛ اما با دیدگاه مشابه در موزهٔ شریعتی و موزهٔ خیابان ولیعصر، موضوعی معین مشابه موزهٔ دفاع مقدس که هر سه مؤلفه برای آن قابل شناسایی باشد، وجود ندارد.۱۱ بر این اساس، هریک از این موردهای پژوهش، یک خاطره و ارزش اجتماعی دارند که تلاش می‌شود تا به کمک فرایند رویدادسازی، رویداد موجود تقویت شده و با تبدیل شدن به رویداد، روایت آن آسان‌تر باشد. سپس، به کمک این روایت‌ها شخصیت‌پردازی و دوام آن ممکن می‌شود. بر این اساس، در تصویر ۵ این مراحل و فرایند نمایش داده شده است.



تصویر ۵: مراحل و فرایند لازم برای شخصیت‌پردازی مکان به‌واسطهٔ رویدادها

در جدول ۶ و برای مدیریت اطلاعات، تلاش می‌شود تا فرایند شخصیت‌پردازی موزه‌یادمان‌ها به کمک رویدادسازی در سه مرحله بیان و بررسی شود: در ردیف اول، ارزش اجتماعی و خاطرهٔ جمعی که ضرورت رویدادسازی را به دنبال دارد بیان شده و بررسی می‌شود که این موضوع مهم، آیا در تعریف رویداد با دارا بودن سه مؤلفهٔ مکان معین، زمان معلوم و اتفاقی مشخص می‌گنجد یا خیر. سپس، فرایند رویدادسازی را با مرور دو بخش «هدفِ رویدادسازی» و «مهم‌ترین مؤلفهٔ رویداد که مبنای رویدادسازی قرار می‌گیرد» انجام شده و درنهایت تغییراتی که در فرایند رویدادسازی در هریک از مؤلفه‌های رویداد رخ می‌دهد، بیان می‌شود. در ردیف آخر، برای مطالعهٔ فرایند شخصیت‌پردازی مکان، تلاش می‌شود سه مورد به‌تفکیک بیان شود: ۱. مهم‌ترین مؤلفهٔ شخصیت‌سازی؛ ۲. چگونگی قرارگرفتن روایت بر مکان؛ ۳. ارتباط مکان و اتفاق.

براساس مقایسهٔ سه گروه اطلاعات مرتبط با «انتخاب موضوع»، «فرایند رویدادسازی» و «فرایند شخصیت‌پردازی»، یک ارزش اجتماعی و یا خاطره‌ای جمعی به‌عنوان مبنا، نقطهٔ آغاز برای فرایند رویدادسازی است. این موضوع خود می‌تواند یک رویداد کامل بوده و یا ممکن است به‌وسیلهٔ تغییر در مؤلفه‌های روایت رویداد (زمان، مکان و اتفاق) به یک رویداد تبدیل شود. تبدیل شدن این ارزش‌های اجتماعی به رویداد، روایت آن‌ها را ممکن کرده و یک مؤلفه از میان سه مؤلفه، به‌عنوان اصلی‌ترین عامل برای روایت برجسته می‌شوند تا روایت‌های موزه‌یادمان‌ها خلق شده و شخصیت آن مکان شکل گیرد.

جدول۶: مطالعهٔ ویژگی موردهای پژوهش برای رویدادسازی

	مؤلفه‌ها		موزهٔ دفاع مقدس و انقلاب اسلامی		موزهٔ علی شریعتی	موزهٔ خیابان ولیعصر
			روایت جنگ	روایت انقلاب		
انتخاب ارزش اجتماعی	موضوعِ حائز اهمیت در منظر جمعی		اتفاقِ مهم		یک شخصیتِ مهم	دوام خاطرهٔ یک مکان در طول زمان
	دارا بودن مؤلفه‌های رویداد	اتفاق	✓	✓	–	–
		مکان	✓	✓	–	–
		زمان	✓	✓	–	–

رویدادسازی	هدف از رویدادسازی		حفظ و احیای خاطره	حفظ و احیای خاطره	پررنگ‌سازی خاطرات
	مهم‌ترین مؤلفهٔ رویدادسازی (زمان، مکان، اتفاق)		اتفاق	مکانِ زندگی	سیر زمانی (تاریخ خیابان)
	مؤلفه‌های تغییرکرده	اتفاق	پررنگ‌سازی اتفاق	بازنمایی اتفاق به‌واسطهٔ مکان	تعریف اتفاقات به‌واسطهٔ سیر زمان
		زمان	نمایش زمانِ وقوع اتفاقات	بازنمایی زمان به‌واسطهٔ مکان	پررنگ‌سازی سیر زمان
		مکان	بازنمایی مکانِ اتفاق	پررنگ‌سازی مکان	بازنمایی مکان به‌واسطهٔ سیر زمانی
شخصیت‌پردازی موزه‌یادمان	مؤلفهٔ شخصیت‌ساز		اتفاق رخ‌داده و تجربهٔ جمعی مهم	اتفاق زیستن شریعتی	یک مکانِ ماندگار در طول زمان
	قرار گرفتن روایت بر مکان		مکانِ خلق‌شده برای روایتگری	مکانِ حفظ‌شده برای روایتگری	مکانِ‌اختصاص داده شده برای روایتگری
	ارتباط مکان با شخصیت خلق‌شده		دور از اتفاق و بی‌ارتباط با مؤلفهٔ اتفاق و وقوع	محل زیست و تعریف اتفاق	محلی در محدودهٔ خیابان و بخشی از مکانِ اتفاق‌ساز

براساس ادبیات پژوهش بیان شد که روایت، حلقهٔ اتصال لازم برای شخصیت‌آفرینی مکان از رویدادسازی است. پیش‌تر بیان شد که رویدادسازی سه هدف «شناخت و آگاهی مخاطب از اتفاق مهم اجتماعی»، «شناخت ارزش‌های مکان و پیوند آن اتفاق با مکان» و «آگاهی از دوره یا دوره‌های زمانی حائز اهمیت» را دنبال می‌کند تا مخاطب به راوی روایتِ مکان تبدیل شود و شخصیت‌پردازی مکان دو هدف «ایجاد تصوری مشخص در کاربران از اهداف برنامه‌ریزان در مکان» و «برتری خاطره یا محتوا در مکان» را دنبال می‌کند تا شخصیت مکان و پیوند مکان و روایت دوام بیشتری داشته باشد. در بررسی موزه‌یادمان‌های منتخب این پژوهش، برای وارد شدن هریک از موزه‌یادمان‌ها به رویدادسازی، یک هدف، بسیار پررنگ است. در موزهٔ دفاع مقدس، خاطرات مرتبط با جنگ و انقلاب، خانهٔ شریعتی، حفظ و احیا خاطرهٔ حضور یکی از مشاهیر و در موزهٔ خیابان ولیعصر معرفی یک مکان با نگاهی خاص و اهمیت بخشیدن به آن به‌عنوان محلی مهم در خاطرهٔ جمعی حائز اهمیت است. بر مبنای پیشینه، سه مؤلفهٔ مکان، زمان و اتفاق، سه مؤلفهٔ اصلی برای روایت رویداد معرفی شدند؛ که در فرایند رویدادسازی بسته به نیاز و ضرورت، یک یا چند مؤلفه پررنگ‌تر می‌شود تا روایت خلق شود.

بر مبنای جدول ۳، در موزهٔ انقلاب و دفاع مقدس، مؤلفهٔ اتفاق، برجسته‌ترین عاملی است که با ساخت یک مکان، با پیوند برای روایت آن اتفاق همراه است. این ادعا مستخرج از تنوع کم پاسخ‌ها دربارهٔ اتفاق و پراکندگی بیشتر پاسخ‌ها دربارهٔ دو مؤلفهٔ دیگر یعنی زمان و مکان است. پیوند مکان با روایت، مخاطب را کاملاً درگیر محتوا کرده تا مؤلفهٔ اتفاق را درک کنند.

براساس جدول ۴، در موزه‌یادمان علی شریعتی، تلاش برنامه‌ریزان بر حفظ خاطرهٔ زندگی وی در مکانی است که او مدتی زندگی کرده است. با این نگاه، مکان مهم‌ترین مؤلفه‌ای است که مبنا قرار گرفته و مؤلفه‌های اتفاق (زیست شخصیتی مهم) و زمان (بازهٔ حضور او)، بنا به نیاز رویدادسازی پررنگ شده‌اند و این از اشارهٔ درست به مؤلفهٔ مکان و پراکندگی در پاسخ به مؤلفه‌های اتفاق و زمان، قابل دریافت است. ادراک پاسخ‌دهندگان و تنوع پاسخ‌ها، نشان می‌دهد که روایت در موزه، به‌خوبی با مکان پیوند نخورده است تا محتوایی متمایز و ماندگار در ذهن ایجاد کند. شاید بتوان هسته‌های روایی مجزا و بدون پیوست با روایت‌های فضاهای دیگر این موزه را دلیلی بر نمایان شدن بیشتر مکان، نسبت به مؤلفهٔ محتوا، در مواجهه و تجربهٔ روایت موزه‌یادمان دانست. بااین‌حال، شکل‌گیری شخصیتی همسو با نظر مدیران و

برنامه‌ریزان این موزه برای مکان، رویدادسازی آن ممکن شده است و در نگاه مخاطبان، مکان، به‌واسطهٔ خاطرهٔ حضور شریعتی اهمیت پیدا کرده است. در این موزه‌یادمان نیز، هدف از شخصیت‌پردازی به‌درستی توسط پاسخ‌دهندگان بیان می‌شود اما اختلاف کمی میان برتری محتوا نسبت به مکان وجود دارد.

با بررسی جدول ۵، در موزهٔ خیابان ولیعصر، تلاش برنامه‌ریزان بر مرور تاریخ (مؤلفهٔ زمان) در یک محدودهٔ مکانی است. در این موزه مؤلفهٔ مکان (خیابان ولیعصر) موضوع مهم و حائز اهمیتی است که تلاش می‌شود مورد توجه قرار گیرد. با توجه به مشاهده‌ها و نظرات کاربران، به نظر می‌رسد دوام خاطرات این مکان در بازهٔ زمانی، به‌واسطهٔ تجربه‌های تاریخی تلاش می‌شود تا رویدادسازی انجام شود. این استدلال با تمرکز پاسخ‌ها بر مؤلفهٔ زمان و پراکندگی پاسخ‌ها در دو مؤلفهٔ مکان و اتفاق حاصل شده است. با این استدلال، جریانِ زمان در این مکان، مؤلفهٔ مبنا قرار می‌گیرد و شخصیت مکان به‌واسطهٔ تاریخی که مکان از سر می‌گذراند شکل می‌گیرد. در این موزه و براساس نظر پاسخ‌دهندگان، روایت نتوانسته است خود را برتر از مکان سازد. شاید بتوان پراکندگی روایت‌ها و پیوستگی محتوایی کم میان بخش‌های مختلف موزه را دلیلی بر نمایان شدن بیشتر مکان، نسبت به مؤلفهٔ محتوا، در مواجهه و تجربهٔ روایت موزه دانست. شاید بتوان برتری روایت در موزهٔ انقلاب و دفاع مقدس در نظر پاسخ‌دهندگان را نسبت به دو موزهٔ دیگر، در نوع کالبد اختصاص‌داده‌شده دانست؛ یعنی در موزهٔ انقلاب اسلامی و دفاع مقدس، مکان براساس روایت و سناریویی مرتبط با موزه‌یادمان شکل گرفته و ساخته شده است اما در موزهٔ علی شریعتی و موزهٔ ولیعصر، روایت خود را با کالبدی موجود تطبیق داده است.

رویدادسازی راهی برای شخصیت‌پردازیِ مکان است که ابزار آن، خلقِ روایت‌هایی قابل نقل‌قول و تکرار برای جامعه است. روایت‌هایی که می‌توانند هم شخصیت یک مکان و هم هویت یکِ فرد به‌واسطهٔ مکان‌ها را پررنگ‌تر سازند. در فرایند رویدادسازی، تلاش می‌شود تا با مبنا قرار دادن یک مؤلفه، مؤلفه‌های دیگر خلق شده یا پررنگ شوند تا بتوانند همچون یک رویداد در جامعه شناخته شده و بیان شود. در موزهٔ دفاع مقدس و انقلاب اسلامی با نگاه به موضوع موزه، یک رویداد مشخص و معین وجود دارد که تلاش می‌شود روایت شود. رویدادسازی در دو نمونهٔ موزهٔ علی شریعتی و موزهٔ خیابان ولیعصر، روایت را ممکن کرده است تا در موزه‌یادمان، این روایت‌ها به نمایش گذاشته شود.

در موزهٔ دفاع مقدس، تلاش می‌شود دو رویداد جنگ و انقلاب به‌صورت برجسته و توأمان نمایش داده شود. براساس پاسخ‌های ارائه‌شده در جدول ۳ و براساس آنچه دربارهٔ جنگ، به‌عنوان رویدادی با سه مؤلفهٔ معین انتظار می‌رود، پاسخ‌های ارائه‌شده نیز، این امر را تأیید می‌کنند. در بررسی مؤلفهٔ زمان، پاسخ‌های ارائه‌شده، اکثر پاسخ‌ها، بازهٔ زمانی از وقوع انقلاب اسلامی تاکنون را معرفی کرده‌اند و در بررسی مؤلفهٔ مکان، پاسخ‌های ارائه‌شده، ایران را به‌عنوان محل درگیر با وقوع رویداد معرفی می‌کنند. بر این اساس، موزه روایتگر اتفاقی معین، در بازهٔ زمانی معین و مکانی مشخص است. این موزه به‌عنوان یادمانی برای این رویداد که در دورانی تمام جامعه، چه در وقوع انقلاب و چه در مواجهه با جنگ، آن را تجربه کرده‌اند، در پایتخت ایران عمل می‌کند. با نگاهی سخت‌گیرانه‌تر می‌توان ازنظر نوع رویداد، دفاع مقدس و انقلاب اسلامی را از یکدیگر تفکیک کرد.

در بررسی مجدد پاسخ‌ها، می‌توان ادعا کرد که در یادمان دفاع مقدس، محدوده‌هایی با درگیری بیشتر در جنگ، همچون جبهه‌های جنوب یا غرب به‌عنوان محل وقوع رویداد دفاع مقدس وجود دارد. این محدوده‌های درگیر در جنگ که در موزه نیز به‌صورت سنگرهایی مجزا نمایش داده می‌شوند و در ذهنیت ایجادشده در پاسخ‌های جدول ۳ وجود دارد؛ موزه‌یادمان دفاع مقدس را به یادمانی از جنگ، دورتر از محل وقوع رویداد تبدیل می‌کند. اما در نمایش انقلاب اسلامی در این موزه‌یادمان، اتفاق و زمان کاملاً مشخص است اما مکان وقوع آن، گرچه انقلابِ ایران است، در نگاه خردتر همچون هوایی است که در همهٔ کشور حضور داشته است. مکان آن تمام محل نشست‌ها و گفت‌وگوها، توزیعِ نامه‌ها و اعلامیه‌ها و هرجایی است که در بازهٔ زمانی رویداد، به تغییرِ نگرش‌ها و وقوع رویداد اصلی منجر شده است. بر این اساس، مکانی در مقیاس شهرها و روستاها وجود نداشته و در مقیاس داخلی و محدوده‌های شهری، مکانی به آن اختصاص نمی‌یابد و در این مقیاس بی‌مکان[۱۲] است.

در موزه‌یادمان شریعتی، اتفاقی مشخص در مکان و زمانی مشخص، چیزی که دقیقاً در تعریف رویداد بگنجد، وجود ندارد. براساس جدول ۴، در درک مؤلفهٔ اتفاق برای مخاطبان، دو درک برجسته قابل مشاهده است: ۱. نحوهٔ زندگی ایشان؛ ۲. نمایش وسایل و اشیا. هر دو پاسخ، مرتبط با خاطرات دوران حضور ایشان در خانه است و با توجه به اینکه موزه‌یادمان‌ها برخلاف موزه‌ها به دنبال نمایش پررنگ اشیا نیستند، شاید به بازبینی در روایتگری در مکان نیازمند باشند. در موزه‌یادمان‌ها، ارزش اشیا، به‌دلیل پیوند خوردن با روایت‌هایی است که مطرح می‌شوند و ممکن است خود اشیا ارزش مادی قابل توجهی نداشته باشند. در بررسی مؤلفهٔ زمان در این موزه‌یادمان، تا حدودی می‌توان در جدول ۴ پراکندگی نظرات میان پاسخ‌هایی همچون دوران قبل از انقلاب، عمر حیات خانه و بازهٔ زندگی ایشان در این خانه را دید. در بررسی مؤلفهٔ مکان، پاسخ‌ها با قطعیت بر مکان زندگی علی شریعتی تأکید دارند. بر این اساس می‌توان ادعا کرد که در این موزه، خاطرهٔ حضور و اثر حضور یک شخصیت مهم حفظ می‌شود که با تقویت و تبدیل محل زندگی وی (مکان)، زیست یک شخصیت مهم، به یک اتفاق مهم، در دوران حیات او (زمان) تبدیل شده است. پس در این موزه‌یادمان مهم‌ترین مؤلفه برای رویدادسازی، پررنگ‌سازی «مکان» است.

براساس جدول ۵ در تحلیل پرسش‌نامه‌ها می‌توان ادعا کرد که در بررسی مؤلفهٔ اتفاق، پراکندگی نظرات وجود دارد. هرچند پرتکرارترین پاسخ ارائه‌شده تاریخ خیابان است؛ اما پاسخ‌هایی همچون فرایند احیای خانهٔ مینایی و تبدیل آن به موزهٔ خیابان ولیعصر، معرفی مشاهیر معاصر و یا معرفی محلهٔ منیریه با تکرار قابل توجهی مشاهده می‌شود. در مطالعهٔ مؤلفهٔ زمان در این موزه‌یادمان، پاسخ‌های ارائه‌شده بر دوران حیات خیابان ولیعصر و تاریخ افتتاح خیابان تاکنون تأکید دارد. در بررسی و سنجهٔ مؤلفهٔ مکان، پراکندگی پاسخ‌ها میان میدان منیریه، سینماها و مکان‌های مهم آن و مکان‌های خاطره‌ای خیابان دیده می‌شود که می‌توان مکان را از منظر پاسخ‌دهندگان، خیابان ولیعصر و محل‌های مهم‌تر و برجستهٔ آن معرفی کرد. با این استدلال، در موزهٔ خیابان ولیعصر، تلاش بر پررنگ‌تر ساختن دلایل اهمیت خیابان ولیعصر در خاطرهٔ جمعی در مکانی متمرکز در محدودهٔ این خیابان است. از منظر مؤلفه‌های رویداد، اتفاقی مشخص در زمان و مکانی مشخص وجود ندارد، بلکه تلاش می‌شود تا دلایل اهمیت، خاطرات مثبت و تحولات اجتماعی این خیابان در طول عمر و «بازهٔ حیات این خیابان» نمایش گذاشته شود. بر این اساس، مهم‌ترین مؤلفه در این موزه‌یادمان، «زمان» است. معرفی شخصیت‌های مهم علمی و اجتماعی که در این محدوده، در این بازهٔ زمانی زیسته‌اند، مکان‌های خاطره‌ساز و مهمی که در این خیابان قرار داشته و اتفاقات مهم تاریخی که در این محدوده، از پیش از ساخته شدن این خیابان رخ داده است، مهم‌ترین راه‌هایی است که برای رویدادسازی در این مکان انجام شده تا توجیهی بر اقبال این خیابان در حافظهٔ جمعی باشد. در این مورد، رویدادسازی برای یک اتفاق متمرکز نیست، بلکه برایندی از اتفاقات متنوعی است که متمرکز در یک مکان یا محدودهٔ مکانی در «طول عمر این مکان» رخ داده است.

نتیجه

رویدادسازی تلاش می‌کند تا با تغییر در مؤلفه‌های رویداد، روایت‌هایی تولید کند که با دارا بودن سه ویژگی مکان، زمان و اتفاق، قابل نقل شدن و تکرار هستند. این روایت‌ها، شخصیت‌پردازی موزه‌یادمان‌ها را ممکن می‌سازند. در تمامی موزه‌یادمان‌ها، همچون موزهٔ دفاع مقدس، رویدادسازی با یک رویداد مشخص آغاز نمی‌شود و موزه‌یادمان‌هایی همچون خانه‌های مشاهیر نیز در طیف این نمونه‌ها قرار دارند. در این پژوهش، تلاش شد تا با بررسی موزه‌یادمان علی شریعتی، موزه‌یادمان خیابان ولیعصر و موزه‌یادمان دفاع مقدس و مقایسهٔ اطلاعات به‌دست‌آمده، فرایند رویدادسازی در شخصیت‌پردازی موزه‌یادمان‌ها و دوام شخصیت حاصل را مورد بررسی قرار دهد. این مطالعه نشان می‌دهد که ارزشی اجتماعی و یا خاطره‌ای جمعی به‌عنوان مبنا، نقطهٔ آغاز برای رویدادسازی تعریف می‌شود. این موضوع ممکن است همچون جنگ، یک رویداد با هر سه مؤلفهٔ معلوم بوده یا ممکن است به‌وسیلهٔ تغییر در مؤلفه‌های لازم برای رویداد (زمان، مکان و اتفاق) به‌صورت رویداد درآید یا اصلاح شود؛ چراکه این تغییر در مؤلفه‌های رویداد، روایت آن‌ها را ممکن کرده تا فرایند شخصیت‌پردازی مکان آغاز شود. برای دستیابی به این هدف، یک مؤلفه از میان سه مؤلفهٔ اصلی رویداد،

به‌عنوان مبنای روایت شناخته می‌شود و تغییرات در دو مؤلفهٔ دیگر انجام می‌شود. این مؤلفه‌های مهم در موزه‌یادمان انقلاب اسلامی و دفاع مقدس، اتفاقی مهم، در موزه‌یادمان علی شریعتی مکانی مهم و در موزه‌یادمان خیابان ولیعصر، سیر تاریخی و زمانی است که شخصیت‌پردازی مکان، بر مبنای آن‌ها انجام می‌شود. در بررسی شخصیت‌پردازی موزه‌یادمان‌ها دو نتیجه انتظار می‌رود: ۱. مخاطب به‌درستی هدف از شخصیت‌پردازی را بشناسد؛ ۲. برتری محتوا نسبت به مکان برای دریافت روایت و پیوند روایت با مکان در ذهن مخاطب شکل گیرد تا شخصیت‌پردازی موزه‌یادمان دوام بیشتری داشته باشد. ارزیابی هدف از شخصیت‌پردازی در هر سه موزه‌یادمان نشان می‌داد که هدف از هر موزه‌یادمان به‌درستی توسط پاسخ‌دهندگان درک شده بود. در بررسی برتری محتوا در موزهٔ دفاع مقدس و انقلاب اسلامی، برتری محتوا و روایتی که موزه ارائه می‌کند ازنظر مخاطب به نفع محتواست و در موزه‌یادمان خیابان ولیعصر، برتری به نفع مکان است. در موزهٔ علی شریعتی نیز برتری محتوا با اختلاف کمی از مکان قابل مشاهده است.

پی‌نوشت‌ها

۱. رویداد، اتفاقی معین در زمان و مکانی مشخص است.

2. Eventification

3. Memorial Museum

4. Narrative Place

5. Houses of History

6. Shoes on the Danube Bank

7. Characterization

8. https://iranrhdm.ir/June2025

9. https://www.instagram.com/shariatimuseum/June2025

10. https://www.instagram.com/valiasrstreetmuseum/June2025

۱۱. بر مبنای مرور پیشینه، یک روایت از جریان یا سلسله‌ای از رویدادها صحبت می‌کند و نیاز دارد همچون رویداد، دارای حداقل سه ویژگی مشخصِ زمان، مکان و اتفاق باشد تا بتواند به‌درستی بیان کند که چه اتفاقی، در کجا و چه زمانی رخ داده است.

۱۲. برای توضیح بیشتر می‌توان گفت در مقیاس جهانی، محل وقوع انقلاب اسلامی، ایران است اما در مقیاس شهری، مثل شهر تهران، مکانی وجوع ندارد که بتوانیم آن را محل وقوع انقلاب بدانیم همچون محل انفجار بمب در میدان توپخانه یا محل اعدام شیخ فضل‌الله نوری. پس این مورد در مقیاس خرد، بی‌مکان در نظر گرفته می‌شود.

منابع

- تفرشی، فائزه، منوچهر معظمی، و نیکلاس وایز. ۱۴۰۴. بررسی اثر رویدادسازی در محوطهٔ فرهنگی سعدآباد. *مطالعات معماری ایران*، ش. ۲۸: ۱۱۳ـ۱۲۷.
- جوادی‌یگانه، محمدرضا، سپیده برزو، و مهشید شهیدی. ۱۳۹۴. سیاست خاطره در فضای شهری: مطالعهٔ موردی موزه‌های تأسیسی پس از انقلاب در شهر تهران. فصلنامهٔ *مطالعات فرهنگ – ارتباطات*، ش. ۱۷: ۸۳ـ۱۶۴.
- خسروی، مولود. ۱۳۹۷. نهاد موزه، نگاهی دوباره به برایند کالبد و محتوا. *صفه*، ش. ۲۸: ۴۱ـ۶۰.
- شاهین‌راد، مهنوش، مجتبی رفیعیان، و محمدرضا پورجعفر. ۱۳۹۸. خوانش قصه‌های جامعه از متن فضای شهری: تقویت و تداوم حس مکان. *معماری و شهرسازی آرمانشهر*، ش. ۲۷: ۲۹ـ۱۱۹.
- عینی‌فر، علیرضا، و سوده کی‌پور. ۱۳۹۲. تحلیل رابطهٔ «شیوهٔ بازنمایی» و «مکان نمایش» در هنرهای جدید. نشریهٔ *هنرهای زیبا: معماری و شهرسازی*، ش. ۱۸: ۵ـ۱۴.
- گلرخ، شمین، و مهسا باقری. ۱۴۰۰. فضای عمومیِ یادمانی، تجسم کدام خاطرهٔ جمعی؟ مطالعهٔ میدان امام علی(ع) اصفهان

در تجربهٔ کسبهٔ محلی، *صفه*، ش. ۳۰: ۶۷ـ۸۲.
- مهندسین مشاور بهاوند مهراز. ۱۳۹۶. *شناسایی و بازتعریف مکان‌رویدادهای تاریخی؛ ارائهٔ برنامهٔ راهبردی بازتعریف و مدیریت مکان‌رویدادها*. مدیریت بافت و بناهای تاریخی، شهرداری تهران.
- مهندسین مشاور طراحان راهوندشهر. ۱۳۹۲. *طرح مدیریت مکان‌رویدادهای تاریخی شهر تهران به‌منظور احیای بافت تاریخی تهران*. مدیریت بافت و بناهای تاریخی، شهرداری تهران.
- مؤسسهٔ فرهنگی میرداماد گرگان. ۱۳۹۸. مکان رویداد، مکان یادمان؛ گزارش روند تصویب و اجرای طرح مکان– رویدادها و مکان– یادمان‌های شهر گرگان. *میرداماد*. ش. ۱۷: ۱۲۲ـ۱۳۳.
- نظری، محمدرضا. ۱۳۹۶. *راهنمای داستان‌نویسی* (آریابان).
- وینتر، جِی، و محمدعلی نقیب‌زاده. ۱۴۰۳. موزه‌ها و نمایش جنگ. *اندیش‌نامهٔ معماری داخلی*، ش. ۳: ۶۰ـ۱۴۴.
- Barber-Kersovan, Alenka. 2024. Street Piano: An Instrument of Urban Change. in, *New Geographies of Music 2: Music in Urban Tourism, Heritage Politics, and Place-Making*. Springer.
- Behmanesh, Hossein. 2022. *Planned Events in Urban Public Spaces*. Open Access Te Herenga Waka-Victoria University of Wellington.
- Behmanesh, Hossein, and Andre Brown. 2025. Improving the Design and Management of Temporary Events in Public Spaces by Applying Urban Design Criteria, *Journal of Urban Management*.
- Berridge, Graham. 2020. Designing Event Experiences. *The Routledge handbook of events* (Routledge).
- Björner, Emma, and Lars Aronsson. 2022. 'Decentralised Place Branding Through Multiple Authors and Narratives: the Collective Branding of a Small Town In Sweden'. *Journal of Marketing Management*, no. 38: 1587-612.
- Boyko, Christopher T. 2007. Are You Being Served? The Impacts of a Tourist Hallmark Event on the Place Meanings of Residents. *Event Management*, no. 11: 161-177.
- Burakov, Yurii, Pytlovana, Liliya, and Sviatoslav Tersky. 2022. 'Military Museums Of The Armed Forces Of Ukraune During The Russian-Ukrainian War Of 2014-2022, *Museologica Brunensia*, no. 11.
- Coates, Nigel. 2012. *Narrative Architecture* (John Wiley & Sons).
- Cudny, Waldemar. 2016. *Festivalisation of Urban Spaces: Factors, Processes and Effects* (Springer).
- Cudny, Waldemar. 2025. Sustainable Eventification'. *Responsible Cultural Consumption and Production: Insights From Live Experiences, Film and Fashion*.
- Cudny, Waldemar. 2026. Eventification and Urban Branding. *The Wiley Blackwell Companion to the City, Retail, and Consumption*: 52-73.
- Dalle Nogare, Chiara, and Raffaele Scuderi. 2020. Branching Out Beyond the Core: Museums Hosting Events. *Annals of Tourism Research*, no. 82: 102773.
- Finkel, Rebecca, and Louise Platt. 2020. 'Cultural Festivals and the City', *Geography Compass*, no. 14: 117-138.
- Fiser, Bence. 2013. Meditating and Mediating Change in the History of Hungary–Shoes on the Danube Bank, *Meditating and Mediating Change: State–Society–Religion*, no. 217.
- Harrison, Steve, and Deborah Tatar. 2008. Places: People, Events, Loci–the Relation of Semantic Frames in the Construction of Place, *Computer Supported Cooperative Work (CSCW)*, no. 17: 97-133.

- Hauptfleisch, Temple. 2016. Eventification: Framing the Ordinary as the Extraordinary. *Approaches and methods in event studies*. Routledge.
- Jakob, Doreen. 2013. The Eventification of Place: Urban Development and Experience Consumption in Berlin and New York City. *European Urban and Regional Studies*, no. 20: 447-459.
- Jaremen, Daria E, and Andrzej Rapacz. 2018. Cultural Events as a Method for Creating a New Future For Museum. *Turyzm*, no. 28: 25-33.
- Kawabe, Wataru, Nakao, Yuri, Shitara, Akihisa, and Yusuke Sugano. 2024. Technical Understanding From Interactive Machine Learning Experience: a Study Through a Public Event for Science Museum Visitors. *Interacting with Computers*, no. 36: 71-155.
- Lane, Linda, and Michael Wallengren-Lynch. 2020. *The Power of Narratives* (Springer).
- Lee, Jae Hong. 2024. Public Memory, Architectural Language, and Its Configurational Relationship in the Memorial Museum: A Case Study of the War Memorial of Korea Using Space Syntax and Movement Tracking. *Buildings*, no. 14: 580-593.
- Lew, Alan. 2019. Tourism Planning and Place Making: Place-making Or Placemaking?, *Tourism Planning and Development* (Routledge).
- Moazzami, Manoochehr, and Faezeh Tafreshi. 2026. Spatial Structures in Event-place Formation. *Journal of Architecture and Urbanism*, 50 (1): 27-43.
- Nora, Pierre. 1989. Between Memory and History: Les lieux de mémoire. *representations*: 7-24.
- Pančíková, Kalin, Veselovský, John, Gergelyová, Lan, and Lanan Dávid. 2024. The Importance of Exhibitions and Organised Events of Museums and Galleries in Tourism. *Journal of Infrastructure, Policy and Development*, no. 8: 9626.
- Pernecky, Tomas, and Michael Lück. 2012. *Events, Society and Sustainability* (Taylor & Francis Group. Routledge).
- Pitcairn, Saron. (2026). Augmented Reality at the United States Holocaust Memorial Museum. In *The Routledge International Handbook of Heritage and Affect* (pp. 254-265). Routledge.
- Pilegaard, Ane. 2024. Capturing Interfaces Between Museum Architecture and Exhibition Design: a Critical Inquiry into Museum Space Concepts. *Museum Management and Curatorship*, no. 39: 630-46.
- Psarra, Sophia. 2009. *Architecture and Narrative: The Formation of Space and Cultural Meaning* (Routledge).
- Richards, Greg, and Robert Palmer. 2012. *Eventful Cities*. Routledge.
- Sevgi, Serap. 2024. Cultural Heritage Across Borders: A Comprehensive Examination of the Restoration of the St. Nicholas Memorial Museum (2021-2023). *ICONARP International Journal of Architecture and Planning*, no. 12: 316-38.
- Smith, Andrew. 2015. *Events in the City: Using Public Spaces as Event Venues*. Routledge.
- Smith, Andrew, Goran Vodicka, Alba Colombo, Kristina N Lindstrom, David McGillivray, and Bernadette Quinn. 2021. Staging City Events in Public Spaces: An Urban Design Perspective. *International Journal of Event and Festival Management*, no. 12: 224-239.

- Smith, Melanie, Elizabeth Carnegie, and Martin Robertson. 2006. Juxtaposing the Timeless and the Ephemeral: Staging Festivals and Events at World Heritage Sites. in, *Managing World Heritage Sites*. Routledge.
- Sodaro, Amy. 2023. Museums and the Memory of Genocide. *Handbook of Genocide Studies* (Edward Elgar Publishing).
- Sturken, Marita. 2022. Terrorism in American Memory: Memorials, Museums, and Architecture. *Terrorism in American Memory* (New York University Press).
- Szurek, Agnieszka. 2025. Exploring Spatial Narratives: A Study of Local Memoirs From Small Towns in the Warsaw Region. *Res Rhetorica*, no. 12: 132-149.
- Taylor, Stephanie. 2009. *Narratives of Identity and Place* (Routledge).
- Zhang, Zhihui, Lu, Jing, and Xiuying Zhang. 2024. Emotionally-Oriented Design in Museums: A Case Study of the Jewish Museum Berlin. *Frontiers in Psychology*, no. 15: 1423466

From Eventification to Characterization of Memorial Museums

Faezeh Tafreshi
Ph.D. Candidate, Faculty of Architecture and Urban Planning, Iran University of Art.

Manoochehr Moazzami
Assistant Professor, Faculty of Architecture and Urban Planning, Iran University of Art.

Nicholas Wise
Assistant Professor, School of Community Resources and Development, Arizona State University, USA.

Place characterization is an attempt by planners and managers to create a distinct and lasting perception of a place, often through recalling memories of past events or emphasizing social values as forms of collective memory. Eventification transforms these social values into narratives that can be articulated and reproduced. In characterizing memorial museums through eventification, efforts aim to transform the museum's core memory into a narratable phenomenon, such as an event. Something becomes narratable when it has occurred and, by virtue of that occurrence, answers when and where it took place. The processes through which places are characterized through eventification differ across memorial museums, as these museums seek to present and communicate experiences, memories, and meanings as means of narration and are not necessarily collections of historically significant and valuable objects and documents. This study clarifies these processes by examining different memorial museums. Using a case-study approach and questionnaire, the study examines visitors' perceptions of three memorial museums in Tehran—the Museum of the Islamic Revolution and Sacred Defense, Ali Shariati Memorial Museum, and the Valiasr Street Memorial Museum—against a framework derived from research on eventification and place characterization. The findings indicate that eventification, when grounded in a social value connected to people's memories, creates a narratable, place-specific narrative by reinforcing the other components of an event—time, place, and occurrence—which become embedded in visitors' minds and are subsequently narrated to others. The foundational component differs among the three cases. In the Museum of the Islamic Revolution and Defa Moghadds, a significant occurrence constitutes the basis of place characterization; in the Ali Shariati Memorial Museum, a significant place serves as the foundation; and in the Valiasr Street Memorial Museum, a historical and temporal trajectory provides the basis. The other components of the event—place, time, and occurrence—are then created or reconstructed around these foundations. Findings on place characterization also reveal that respondents correctly perceive the intended purpose of each memorial museum. The predominance of content over place, which contributes to the narrative's persistence within the place, is clearly evident in respondents' perceptions of the Museum of the Islamic Revolution and Sacred Defense and, to a lesser extent, in those of the Ali Shariati Memorial Museum. However, this predominance is not evident in respondents' perceptions of the Valiasr Street Memorial Museum.

Keywords: Event and Eventification; Place Characterization; Memorial Museums of Tehran.

JIAS

Journal of Iranian Architecture Studies

University of Kashan
School of Architecture and Art

29

Vol. 29, Spring and Summer 2026
E-ISSN: 2676-5020

- **Historiography of the Architecture of Masjed-e Jāme' (Grand Mosque) of Amol and Its Relationship with the City in the Early Centuries after the Hijrah**
  Zatollah Nikzad
- **Redefinition of the Qaysariyyah Area in the Bazaar of Kashan and the Formation of a New Urban Center in the Second Half of the Qajar Period**
  Yasaman Safian, Hamidreza Jayhani, Seyed Mahmood Sadat Bidgoli
- **Assessing the Values of Rudkhan Castle as World Heritage from the Perspective of the ICOFORT Charter and the Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention**
  Aboozar Janalipoor, Pirouz Hanachi, Mohammad-Hassan Talebian
- **Enhancement of Lateral Stability Threshold of Barrel Vault Supported by Walls**
  Farzin Izadpanah
- **Evaluation of the Performance of Brick Lattice Screens in Controlling Solar Radiation and Daylight in the Hot and Semi-Arid Climate of Dezful**
  Kolsoom Kamkar, Kourosh Momeni, Akbar Mousaeijoo
- **From Royal Garden to Urban Square: The Emergence of the Mahjar and the Reconfiguration of the Iranian Cityscape in the Late Naseri Era**
  Kaveh Rashidzadeh, Golnar Hekmat
- **Classification and Algorithmic Analysis of Articulation Types in Historical Iranian Girih Patterns**
  Mahdi Azizi Hamedani, Mojtaba Sabetfard
- **Conceptual Dimensions and Characteristics of Abductive Reasoning in Design Practice**
  Ali Qoreishvandi Abraki, Ali Alai, Keivan Jourabchi, Saeid Norouzian Maleki
- **The Role of Spatial Configuration in Creating Sociability in Social-Scale Shopping Centers in Isfahan**
  Maryam Gorouhi, Narges Dehghan, Mansoureh Kianersi, Somayeh Rafiei
- **Pragmatic Evaluation: An Opportunity to Reform Policies and Practices in Targeted Areas (Concrete Case: National Regeneration Policy in Iran)**
  Morteza Hadi Jaberi Moghaddam, Shima Saghandali
- **From Eventification to Characterization of Memorial Museums**
  Faezeh Tafreshi, Manoochehr Moazzami, Nicholas Wise
- **The Effect of Removing Old-Growth Trees in the Architecture of Ilam's Streets on Pedestrian Thermal Comfort Changes Based on Computational Fluid Dynamics (CFD)**
  Karen Fatahi, Nasrin Siavash